

Työelämäjaksot yliopisto-opinnoissa

Suosituksia harjoitteluiden sekä muiden työelämäjaksojen
suunnitteluun, toteuttamiseen ja raportointiin
- opiskelijalle, yliopistolle ja työnantajalle

Oulun yliopisto
Aalto-yliopisto
Lapin yliopisto
Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Tampereen teknillinen yliopisto
Turun yliopisto

ISBN 978-952-62-1466-5 sähköinen julkaisu

Oppaan toimittajat: Eila Pajarre, Riku Hietaniemi, Anne Mäkelä,
Sauli Pajari, Päivi Palosaari-Aubry, Karita Saravesi, Helena Tompuri ja
Terhi Virkki-Hatakka.

Julkaisija: Oulun yliopisto, Täydentävien opintojen keskus

Ulkoasu: Tiina Anttila

Taitto: Tiina Anttila

Piirroskuvat: Terhi Virkki-Hatakka ja Anniina Hatakka 2016

Alkusanat

Yliopisto-opintoihin sisältyvällä harjoittelulla tai muulla siihen rinnastettavalla työelämäjaksolla on merkittävä asema tutkinnossa, sillä harjoittelu sitoo usein teoreettisiksi miellettyjä opintoja käytännön työelämään. Etenkin nyt, kun opiskelijoiden valmistumisaikoja pyritään valtakunnallisesti lyhentämään, harjoittelun merkitys oman alan työkokemusta tarjoavana oppimiskokemuksena ennen valmistumista korostuu entisestään. Hyvin suunniteltu harjoittelu hyödyttää opiskelijoiden lisäksi myös yliopistoa ja työnantajia.

Harjoittelukäytänteet eri yliopistoissa ja eri tutkinto-ohjelmissa ovat tällä hetkellä hyvin erilaisia ja osin jopa epätasa-arvoisia eri alojen opiskelijoiden välillä. On selvää, että jokaisessa tutkinto-ohjelmassa harjoittelu tulee toteuttaa sille parhaiten soveltuvalla tavalla. Monet harjoitteluun liittyvistä asioista ovat kuitenkin sellaisia, joita olisi mahdollista yhtenäistää ja joiden kehittäminen hyödyttäisi niin opiskelijoita, yliopistoa kuin harjoittelupaikkoja tarjoavia organisaatioitakin.

Tämä opas on laadittu yliopistojen harjoittelukäytänteiden kehittämisen tueksi osana ESR-rahoitteista TYYLI (Työelämäjaksoja ja työssäoppimista yliopisto-opintoihin) -hanketta. Oppaassa kuvataan suomalaisten yliopistojen harjoittelukäytänteistä tunnistettuja vahvuuksia ja heikkouksia ja annetaan suosituksia kehittämiskohteiksi ja toimintamalleiksi harjoittelun eri vaiheisiin sekä yliopistolle, opiskelijalle että harjoittelupaikkoja tarjoaville organisaatioille. Oppaan kommentointiin ovat osallistuneet laajasti useat yliopistotoimijat, ylioppilaskunnat, yritykset ja työnantajajärjestöt, heille kaikille palautteista lämpimät kiitokset.

Harjoittelu tekee mestarin!

Marraskuussa 2016

Tyyli-hankkeen harjoitteluteemaryhmä:

Eila Pajarre (teemaryhmän vetäjä), Tampereen teknillinen yliopisto
Riku Hietaniemi, Oulun yliopisto
Anne Mäkelä, Oulun yliopisto
Sauli Pajari, Oulun yliopisto
Päivi Palosaari-Aubry, Aalto-yliopisto
Karita Saravesi, Oulun yliopisto
Helena Tompuri, Lapin yliopisto
Terhi Virkki-Hatakka, Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Esipuheet

Vaikuttavaan työelämäyhteistyöhön ja harjoitteluun

Koulutuksen ja työelämän yhteyksien tiivistäminen ja parantaminen on pitkään ollut koulutuspolitiikan tavoitteena. Tähän on selvät ja hyvät syyt, jotka lyhyesti voidaan todeta seuraavasti: yhteistyö työpaikkojen kanssa lisää koulutuksen vaikuttavuutta. Käsillä olevassa raportissa hyötyjä esitellään tarkemmin niin opiskelijan, yliopiston kuin työpaikkojenkin kannalta.

Työelämäyhteistyö konkretisoituu erinomaisesti harjoittelussa – silloin kun se hyvin toteutetaan. Niin kuin opinnoissa muutoinkin, on harjoittelussakin pyrittävä korkeaan laatuun. Ollakseen laadukasta ja vaikuttavaa harjoittelun tulee olla tavoitteellista, opiskelijan tulee saada ohjausta ja opittua tulee myös arvioida. Keskeistä on, että kaikki osapuolet tietävät miksi harjoitteluun lähdetään ja mitä sillä tavoitellaan. On myös tärkeää, että yliopiston ja työpaikan vuoropuhelu ei jää vain opiskelijan tehtäväksi, vaan että opetushenkilöstöllä ja harjoittelupaikkojen työntekijöillä on myös suoraa vuorovaikutusta. Näin varmistetaan kaikkien sitoutuminen ja harjoittelun laajemmat hyödyt niin yliopistolle kuin työpaikallekin.

Työelämäyhteydet ovat eri yliopistoissa ja aloilla muotoutuneet eri tavoin, toisilla hyvin vakiintuneisiin ja toimiviinkin uomiin, toisilla taas käytännöt ja niiden onnistuminen vaihtelee enemmän. Työmarkkinoiden ja muun toimintaympäristön muutos kuitenkin haastaa kaiken korkeakoulutuksen uudistumaan, myös työelämäyhteyksien ja sen osana harjoittelun osalta. Koulutus ei välttämättä ole väylä vain tiettyyn selkeään työmarkkinalokeroon, vaan työtilaisuuksia voi löytyä yllättävistäkin paikoista. Myös harjoittelupaikkojen etsimisen ja harjoittelun toteuttamisen suhteen ennakkoluulottomuus olisi paikallaan.

Tämä suositus on syntynyt kuuden yliopiston yhteishankkeena, mutta siinä esitetyt mallit ja esimerkit voivat olla hyödyksi kaikille. Suositus toivottavasti rohkaisee ja antaa uusia välineitä ja ajatuksia harjoittelun parantamiseen. Yhteistyön yliopistojen kesken soisi jatkuvan ja laajenevan myös harjoitteluun liittyvissä kysymyksissä.

Petri Haltia

Opetusneuvos

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Onnistuneen harjoittelun eväät

Onnistunut työelämäyhteistyö on eduksi kaikille osapuolille: oppilaitoksille ja työnantajille sekä opiskelijoille. Hyvä esimerkki hedelmällisestä työelämäyhteistyöstä on tässä oppaassa esitelty harjoitteluyhteistyö.

Selkeät ja yhdenmukaiset harjoittelukäytänteet tukevat työnantajaa harjoittelijan ohjaamisessa työpaikalla ja auttavat opiskelijaa suoriutumaan harjoittelusta. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun harjoittelijoita tulee työpaikalle useista eri tutkinto-ohjelmista tai eri oppilaitoksista. Tämän oppaan suositusten ja esimerkkien tavoitteena on antaa hyvä pohja onnistuneelle harjoittelulle. Selkeät tavoitteet, vastuut ja pelisäännöt sekä avoin vuorovaikutus luovat harjoittelulle onnistumisen edellytykset ja mielekkään harjoittelukokemuksen.

Hanne Mäkelä

Henkilöstön kehittämisen asiantuntija, Metsä Group
Ohjausryhmän jäsen, Tyyli-hanke

Osaamistavoitteena työelämä

Siirtyminen osaamisperustaisiin opetussuunnitelmiin on yksi merkittävimpiä uudistuksia yliopistoissa. Harjoittelussa tulee olla tavoitteellisuutta ja oikeat oppimistavoitteet. Työharjoittelut ovat opiskelijalle tärkeä mahdollisuus kehittää osaamistaan ja oppia soveltamaan akateemisia sisältöjä erilaisissa tehtävissä. Työharjoittelukäytäntöjen kehittämisessä kysymys ei ole pelkästään yhteisistä säännöistä tai opintopistemääristä, vaan taustalla on tehtävä syvempää pohdintaa tutkintoihin kuuluvien sisältöjen kehittämisestä. Yliopistojen on pohdittava miten ne voivat sisällyttää muualla kuin omassa piirissään tapahtuvaa oppimista osaksi opiskelijoiden tutkintoja.

TTYLI-hanke on hyvä esimerkki yliopistojen yhteistyöstä. Harjoittelukäytännöt ovat monenkirjavia, mutta opiskelijat toimivat samoilla työmarkkinoilla. Käytäntöjen yhtenäistämiseksi ja hyvien käytäntöjen jakamiselle on selvästi tarvetta. Työharjoittelun parasta antia on opiskelijan oivallus teorian ja käytännön yhteydestä, ja niin kutsuttujen pehmeiden työelämätaitojen kehittyminen, mitä myös työnantajat toivovat. Suunnitelmallisen ja tutkinnon osaamistavoitteisiin liittyvän työharjoittelun soisi olevan tulevaisuudessa osa yhä useamman opiskelijan tutkintoa.

Aalto-yliopiston ylioppilaskunta

Lapin yliopiston ylioppilaskunta

Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunta

Oulun yliopiston ylioppilaskunta

Tampereen teknillisen yliopiston ylioppilaskunta

Turun yliopiston ylioppilaskunta

Sisällys

1. Johdanto	8
1.1. Harjoittelun hyödyt.....	9
1.2. Harjoittelun nykytila ja haasteet suomalaisten yliopistojen tutkinto-ohjelmissa	11
1.2.1. Harjoittelu osana tutkinto-ohjelmaa.....	12
1.2.2. Harjoittelupaikan hakeminen, tukitoimet ja harjoittelun rahoitus.....	12
1.2.3. Harjoittelun osaamistavoitteet ja raportointi	13
2. Suositukset harjoittelulle	15
2.1. Ennen harjoittelua / työelämäjaksoa	16
2.1.1. Harjoittelun merkitys ja tavoitteet	16
2.1.2. Harjoittelun aseman selkeyttäminen osana tutkintoa	16
2.1.3. Harjoittelun vaatimustaso ja kriteerit.....	16
2.1.4. Harjoitteluun valmistautumisen tukeminen	17
2.1.5. Harjoittelun suunnittelu ja osaamistavoitteet	17
2.1.6. Esimerkkejä harjoittelun / työelämäkurssin osaamistavoitteista	18
2.1.7. Harjoittelun pakollisuus.....	20
2.1.8. Harjoittelun opintopisteyttäminen.....	21
2.1.9. Osapuolten toimenpiteet ja vastuut ennen harjoittelua	23
2.2. Harjoittelun / työelämäjakson aikana	24
2.2.1. Osaamistavoitteiden täyttymisen reflektointi.....	24
2.2.2. Esimerkki työelämäkurssista ja niihin kuuluvasta työelämäjaksosta.....	26
2.2.3. Työnantajan tarjoama ohjaus harjoittelun aikana	27
2.2.4. Osapuolten toimenpiteet ja vastuut harjoittelun aikana	28
2.3. Harjoittelun / työelämäjakson jälkeen	29
2.3.1. Harjoittelun raportointi	29
2.3.2. Harjoitteluraporttien hyödyntäminen tutkinto-ohjelmissa.....	31
2.3.3. Palautetta harjoittelusta	33
2.3.4. Osapuolten toimenpiteet ja vastuut harjoittelun jälkeen	33
3. Tiivistelmä – opas pähkinänkuoressa.....	35
3.1. Yliopistolle ja tutkinto-ohjelmalle	36
3.2. Opiskelijalle.....	38
3.3. Työnantajalle	40
4. Lähteet	42

1. Johdanto

Koin harjoittelun erittäin positiivisena ja etenkin motivoivana asiana opiskelujani ajatellen. Usein on vaikea tietää minkälaisia työtehtäviä valmistumisen jälkeen on mahdollista tehdä ja se voi hieman syödä opiskelumotivaatiota, joten käytännönläheinen harjoittelu palautti uskoa omaan opiskeluun. Suosittelen harjoittelua ehdottomasti muillekin opiskelijoille.

Merkintä harjoittelusta CV:ssä on tulevalle työnantajalle osoitus siitä, että hakijalla on kokemusta oman alansa töistä, eikä sovi unohtaa sitä, että harjoittelun aikana saa solmittua paljon uusia kontakteja, joista on hyötyä työnhaussa myöhemmin.

Suomalaisiin yliopistotutkintoihin sisältyy useimmiten ainakin yksi pakollinen tai vapaasti valittava harjoittelujakso. Harjoittelujakson sisältö ja toteutus voivat tutkinnoista riippuen olla hyvin erilaisia, ei ainoastaan yliopistojen, vaan myös eri tutkinto-ohjelmien välillä saman yliopiston sisällä. Tämän oppaan alussa luodaan katsaus tämänhetkisiin, hyvinkin vaihteleviin käytänteisiin harjoitteluiden toteuttamisen ja sisältöjen suhteen. Kuvattu nykytilanne perustuu syksyllä 2015 ESR-rahoitteisen Tyyli-hankkeen¹ puitteissa toteutettuun laajaan selvitykseen hankkeeseen osallistuvien yliopistojen harjoittelukäytänteistä.²

Pääpaino tässä oppaassa on suosituksilla, malleilla ja esimerkeillä, joiden avulla yliopistojen harjoitteluvaatimuksia ja -käytänteitä voidaan yhdenmukaistaa. Tavoitteena on, että 1) harjoittelun käytännöt ja mahdollisuudet olisivat opiskelijoille tasavertaiset yliopistosta ja tutkinto-ohjelmasta riippumatta, 2) harjoittelu olisi tarkoituksenmukainen osa opintoja, joka linkittyisi saumattomasti opiskeltavaan tutkintoon ja 3) edistäisi opiskelijan valmistumisen jälkeistä työllistymistä. Opasta lukiessa on hyvä muistaa kunkin tutkinto-ohjelman erityispiirteet ja tiettyjä harjoitteluita sitovat lainsäädännölliset määräykset ja rajoitteet, jolloin täysin yhtenäisiin harjoittelukäytänteisiin ei luonnollisesti ole mielekästä eikä tarkoituksenmukaista pyrkiä.

¹ Työelämäjaksoja ja työssäoppimista yliopisto-opintoihin 2015–2017, tyylihanke.wordpress.com

² Pajarre, E. Harjoittelukäytänteet yliopistoissa 2015 - kooste opiskeluaikaista harjoittelua kartoittaneesta kyselystä TYYLI-hankkeeseen osallistuvilla yliopistoilla. Luettavissa Tyyli-hankkeen sivuilla tyylihanke.wordpress.com.

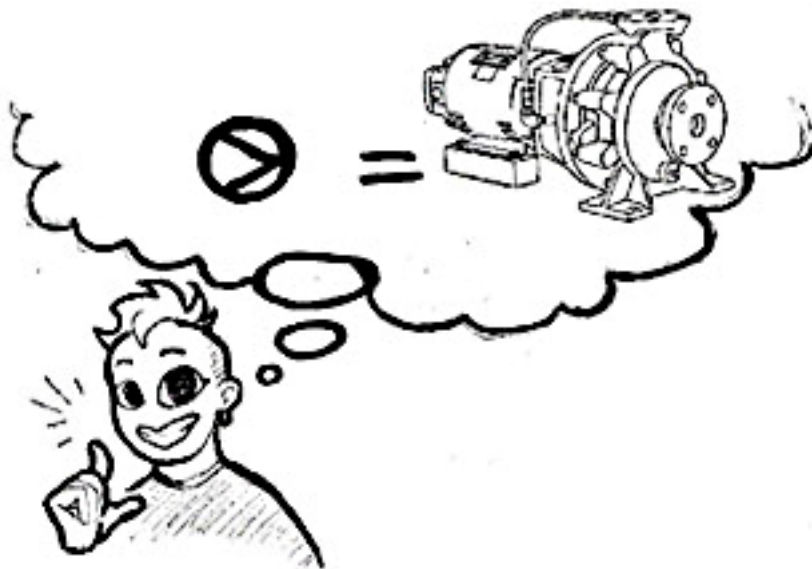
Tämän oppaan suositukset on tarkoitettu ensisijaisesti kotimaassa tapahtuvaa harjoittelua varten, mutta niitä voidaan soveltaa yhtä lailla ulkomaanharjoitteluun, yrittäjän roolissa suoritettavaan harjoitteluun tai mihin tahansa työelämäjaksoon, joka voidaan sisällyttää opintoihin. Oppaassa käydään kattavasti läpi, mitä harjoitteluun ja harjoitteluprosessiin tulisi sisältyä, jo vaiheista ennen harjoittelun alkamista harjoittelun jälkeen suoritettaviin toimenpiteisiin. Harjoittelua tarkastellaan sekä opiskelijan, tutkinto-ohjelman että työnantajan näkökulmasta kokonaisuutena, jonka kaikki osavaiheet vaikuttavat toisiinsa. Jotta kokonaisuudesta tulee mielekäs, on kaikkien osavaiheiden oltava tutkintoa tukevia. Hyvin suunniteltu ja toteutettu harjoittelu on etu kaikille osapuolille.

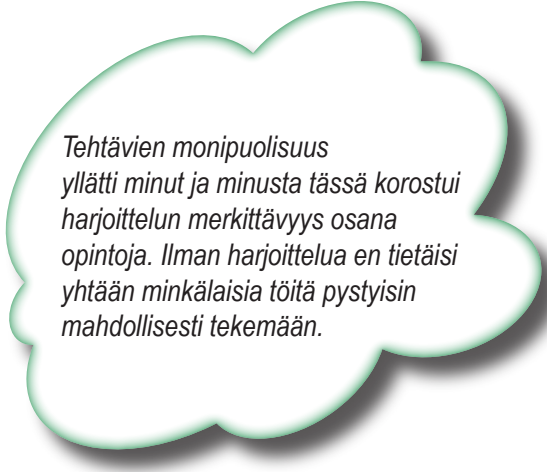
Oppaan viimeiseen lukuun on koottu tiivistetysti hyvän harjoittelun ohjekortit opiskelijalle, yliopistolle ja työnantajalle.

1.1. Harjoittelun hyödyt

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen harjoittelu on hyödyksi niin opiskelijalle, yliopistolle kuin työnantajalle silloin, kun kukin osapuoli huolehtii tässä oppaassa kerrotuista vastuista ja toimenpiteistä. Seuraavissa taulukoissa tuodaan esille hyötyjä kunkin osapuolen näkökulmasta.

Ai tuollainen laite se piirrosmerkki prosessikaaviossa siis todellisuudessa on!

*Tehtävien monipuolisuus
yllätti minut ja minusta tässä korostui
harjoittelun merkittävyys osana
opintoja. Ilman harjoittelua en tietäisi
yhtään minkälaisia töitä pystyisin
mahdollisesti tekemään.*

Hyödyt yliopistolle ja tutkinto-ohjelmalle

- ▶ Opiskelijoiden opinnot etenevät ja opintosuorituksia voi kertyä myös kesän ajalta suoritetuista harjoitteluista.
- ▶ Tutkinto-ohjelmasta valmistuu pystyviä ja työelämätaitoisia osaajia (yhteiskunnallinen vaikuttavuus).
- ▶ Harjoittelussa opiskelijat oppivat yleisiä työelämätaitoja, joita on vaikea opettaa yliopistossa.
- ▶ Työnantajien palaute ja kommentit opiskelijan osaamistavoitesuunnitelmaan tuovat suoraa palautetta työelämässä vaadittavista taidoista.
- ▶ Harjoitteluraporteista tutkinto-ohjelma saa konkreettista palautetta siitä, miten hyvin koulutuksen sisältö ja työelämän tarpeet vastaavat toisiaan. Harjoitteluraporttien kooste toimii esim. vuosittaisena palautekanavana opintojen/tutkinto-ohjelman kehittämistyössä.
- ▶ Harjoittelujaksojen aikana syntyneitä työnantajakontakteja voidaan hyödyntää myös muissa yliopiston työelämäyhteistyön muodoissa, kuten oppinnäytetyöt, tutkimus- ja kehittämisprojektit ja opetusyhteistyö tai alumniyhteistyö.
- ▶ Yliopisto voi tilastoida toteutuneiden harjoitteluiden työnantajat ja tiedottaa niistä opiskelijoilleen.

Hyödyt opiskelijalle

- ▶ Opiskelijan ymmärrys oman osaamisensa kehityksestä ja asiantuntijuuteen kasvamisesta paranee.
- ▶ Opiskelijan ymmärrys työelämätaitojen (sekä alakohtaisten että yleisten työelämätaitojen) merkityksestä kasvaa.
- ▶ Harjoittelun kautta opiskelija saa onnistumisen kokemuksia, mikä lisää pystyvyyden tunnetta.

- ▶ Harjoittelu on opiskelijalle ainutlaatuinen kokemus ja avaa uusia mahdollisuuksia.
- ▶ Opiskelijan työllistymismahdollisuudet paranevat.
- ▶ Opinnot konkretisoituvat ja opiskelija pääsee soveltamaan teoriaa käytäntöön.
- ▶ Opiskelijalla on parempi pohja ymmärtää harjoittelujakson jälkeen suorittamiensa opintojen sisältöä ja merkitystä tulevan työuransa kannalta -> opiskelumotivaatio paranee.
- ▶ Opinnot etenevät myös työelämäjakson aikana ja opiskelijalle kertyy opintopisteitä mahdollisesti myös kesäajalta.
- ▶ Opiskelijan tuntemus alueen ja opiskelualan työnantajista kasvaa.

Hyödyt **työnantajalle**

- ▶ Työnantajilla on mahdollisuus rekrytoida harjoitteluun/kesätyöhön osaavia ja motivoituneita opiskelijoita, joilla on hallussaan alan tuoreinta tutkimustietoa.
- ▶ Työnantajat saavat paremman käsityksen opiskelijoiden taidoista ja osaamisesta.
- ▶ Kun työnantaja etsii uusia työntekijöitä, harjoittelussa ollut opiskelija on turvallinen valinta, koska hänet tuntee jo entuudestaan eikä häntä tarvitse perehdyttää yhtä paljon kuin uutta vierasta työntekijää.
- ▶ Opiskelijoiden kautta yritys/organisaatio voi saada toiminnastaan uusia näkemyksiä ja kehittämisideoita.
- ▶ Työnantajilla on mahdollisuus kommentoida opiskelijan osaamistavoitesuunnitelmaa ja viedä sitä kautta viestiä yliopistolle alalla vaadittavista taidoista (alakohtaiset ja yleiset työelämätaidot), joita yliopistolla tulisi opettaa.

1.2. Harjoittelun nykytila ja haasteet suomalaisten yliopistojen tutkinto-ohjelmissa

Syksyllä 2015 ESR-rahoitteisessa Tyyli-hankkeessa toteutettiin selvitys hankkeeseen osallistuvien yliopistojen harjoittelukäytänteistä. Selvityksen tulokset perustuvat kaikkiaan 96 tutkinto-ohjelman vastauksiin Aalto-yliopistosta, Lapin yliopistosta, Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta, Oulun yliopistosta, Tampereen teknillisestä yliopistosta ja Turun yliopistosta. Selvityksessä kartoitettiin laajasti harjoittelun toteutukseen, sisältöön ja tukitoimenpiteisiin liittyviä tekijöitä. Seuraavassa kuvataan selvityksen tuloksia pääpiirteissään.

1.2.1. Harjoittelu osana tutkinto-ohjelmaa

Harjoittelu jää usein melko irralliseksi osaksi tutkinto-ohjelmia ja sen toteutuksessa on hyvin vaihtelevia käytäntöjä. Harjoittelun ja siihen valmistautumisen merkitystä ei tuoda esille tutkinto-ohjelmissa, vaan sen katsotaan olevan tutkinnon vaatiman opintopistemäärän täydentäjä. Harjoittelusta tiedottaminen opiskelijoille on myös toisinaan puutteellista. Opiskelijat eivät aina ole edes tietoisia mahdollisuudesta sisällyttää harjoittelu osaksi tutkinto-ohjelmaa, ellei se sisälly tutkintoon pakollisena.

Harjoittelun määrän tarve vaihtelee tutkinnoittain hyvin paljon. Esimerkiksi joissakin maisterivaiheen ohjelmissa harjoittelua voi sisältyä tutkintoon jopa 24 opintopistettä, joissakin sitä ei ole lainkaan. Vaihtelua on myös siinä, onko harjoittelu pakollista vai valinnaista. Kandidaattivaiheessa harjoittelu on usein vapaasti valittavaa ja maisterivaiheessa puolestaan useammin pakollista. Harjoittelun opintopisteiksi mitoittamisessa sekä tutkinto-ohjelman osaksi hyväksymisessä on suurta vaihtelua tutkintojen ja yliopistojen välillä, mikä asettaa opiskelijat epätasa-arvoiseen asemaan. On esimerkiksi tutkinto-ohjelmia, joissa opintopisteet myönnetään vain, jos harjoittelua on suoritettu tietty minimiaika, ja toisia ohjelmia, joissa opiskelija voi osittain itse valita, kuinka monen opintopisteen edestä hakee harjoittelua tutkintoonsa, sekä niitä ohjelmia, joissa harjoittelu hyväksytään vain osittain (esimerkiksi jos harjoittelun katsotaan 60-prosenttisesti vastanneen asetettuja vaatimuksia ja siten myönnetään harjoittelusta 60 prosenttia opintopisteiden enimmäismäärästä.)

Oman alan harjoittelupaikan saaminen erityisesti opiskelun alkuvuosina voi olla hankalaa. Erityisesti kandidaattivaiheessa useissa tutkinto-ohjelmissa harjoittelun voikin suorittaa myös oman alan ulkopuolella, jolloin pääpaino on niin sanottujen yleisten työelämätaitojen karttumisessa. Maisterivaiheessa puolestaan harjoittelun edellytetään tyypillisesti olevan omalta opiskelualalta.

1.2.2. Harjoittelupaikan hakeminen, tukitoimet ja harjoittelun rahoitus

Harjoittelu voi tapahtua yksityisellä tai julkisella sektorilla, kotimaassa tai ulkomaille, yliopiston harjoittelutuen avulla tai ilman tukia. Yliopistolla saattaa olla vakiintuneita harjoittelupaikkoja tai opetushenkilökunta voi auttaa opiskelijaa etsimään harjoittelupaikan kontaktien avulla tai opiskelija etsii paikan itsenäisesti. Lisäksi yliopistojen urapalvelut auttavat työnhaussa ja muun muassa välittävät valtakunnallisen Aarresaari-verkoston³ kautta tietoa avoimista työ- ja harjoittelupaikoista.

Käytännöt harjoittelun rahoitukseen ovat hyvin kirjavia. Harjoittelu voidaan rahoittaa työnantajan maksamalla palkalla tai osittain yliopiston harjoittelutueella. Monissa yliopistoissa on käytössä ns. harjoittelutukijärjestelmä, jolla voidaan rahoittaa osa työnantajalle koituvista palkka- yms. kustannuksista. Opiskelija hakee yliopistolta harjoittelutukea ennen harjoittelun alkua ja työnantaja laskuttaa yliopistolta tukea vastaavan summan harjoittelun päätyttyä. Harjoittelutuen edellytyksenä on usein, että harjoittelijalle maksettava palkka on vähintään Kelan määrittelemän palkan-saajan työssäoloehdon mukainen minimipalkka (1173 €/kk vuonna 2016) tai alan työehtosopimuksen mukainen minimipalkka. Harjoittelutukien käyttö vaihtelee alakohtaisesti. Samoin myönnetyn tuen kesto ja suuruus vaihtelevat yliopistoittain

3 Suomalaisen yliopistojen ura- ja rekrytointipalvelujen verkosto, www.aarresaari.net

ja saattavat riippua myös siitä, tapahtuuko harjoittelu ulkopuolisella työnantajalla vai yliopiston sisäisessä tutkimusryhmässä. Joillain opiskelualoilla tilanne palkallisten tai tuettujen harjoittelujen saatavuuden suhteen on heikko, ja osa opiskelijoista joutuu suorittamaan harjoittelun ”opintopistepalkalla”, vaikka se ei yleisesti ole suositeltava tapa.

Harjoittelutuen myöntämiseksi opiskelijalta vaaditaan tiettyjä yleisiä kriteereitä (esim. harjoittelun hyväksyminen osaksi tutkintoa) sekä mahdollisia tutkinto-ohjelmakohtaisia kriteereitä (esim. suoritettut opintopisteet tai opintomenestys), mutta kriteerit tuen myöntämiselle vaihtelevat eri yliopistoissa ja jopa yliopistojen sisällä ja usein niissä on myös vuosittaista vaihtelua. Joissakin tutkinto-ohjelmissa tukea myönnetään opintopisteiden perusteella, joissakin niin kauan kuin tukia riittää.

Työnantajien palaute harjoittelutuesta on kaksijakoinen: jotkut pitävät harjoittelutukea välttämättömänä harjoittelun toteutumisen kannalta, kun taas toisille harjoittelijan ottamiseen vaikuttavat ensisijaisesti muut asiat kuin harjoittelusta koituvat suorat rahalliset kustannukset, kuten ohjaukseen sitoutuminen ja ajankäyttö.

1.2.3. Harjoittelun osaamistavoitteet ja raportointi

Harjoittelun osaamistavoitteissa on suuria eroja tutkintojen välillä. Joissakin tutkimuksissa harjoittelulle on määritelty selkeät kaikkia opiskelijoita koskevat tavoitteet, minkä lisäksi kukin opiskelija hyväksyttää vielä ennen harjoittelun alkua omalle harjoittelulleen määritellyt henkilökohtaiset osaamistavoitteet. Toisessa ääripäässä harjoittelun tavoitteet tutkinnossa on kuvattu ylimalkaisesti eikä henkilökohtaisia tavoitteita aseteta lainkaan.

Myös ohjeet harjoittelun raportointiin ovat tällä hetkellä hyvin erilaisia tutkinto-ohjelmien välillä. Kaikissa tutkinto-ohjelmissa ei ole ollenkaan kirjallista ohjetta raportointiin tai ohje on hankalasti löydettävissä. Parhaimmillaan ohjeistus antaa opiskelijalle hyvän pohjan reflektoida osaamisensa kehittymistä harjoittelun aikana sekä pohtia harjoittelun suhdetta opintoihin. Niukimmillaan ohjeet eivät sisällä reflektointia ja osassa ohjeita ei pyydetä kuvaamaan edes harjoitteluorganisaatiota tai työtehtäviä.

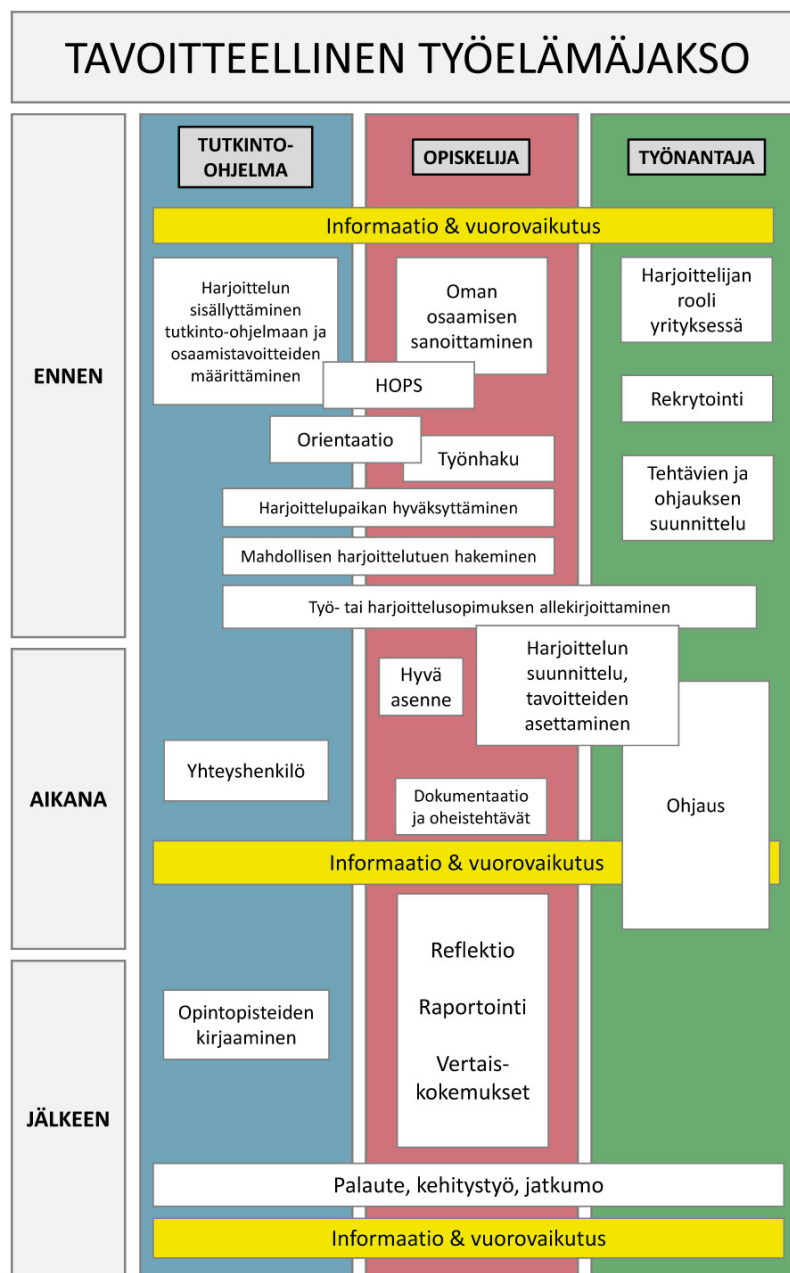
*Harjoittelun jälkeen tiedän,
mihin suuntaan haluan
jatkaa opiskelujani.*

*Sain hyviä ideoita siihen, mitä
kursseja voisin käydä
loppuopintojeni aikana.*

Useissa tutkinto-ohjelmissa opiskelijat eivät saa kirjoittamalleen harjoitteluraportille lainkaan palautetta. Näin ollen harjoitteluraportissa tehty pohdinta ja reflektointi saattavat jäädä täysin yksisuuntaiseksi, ellei opiskelija saa palautetta harjoittelun vastuuhenkilöltä tai vertaiskeskusteluista muiden opiskelijoiden kanssa. Harjoitteluraportteja ei liioin juurikaan hyödynnetä tutkinto-ohjelmissa esimerkiksi koulutuksen kehittämisen tukena tai yritysysteistyössä.

2. Suositukset harjoittelulle

Tässä oppaassa harjoittelua (sekä muita harjoitteluun rinnastettavia työelämäjaksoja) tarkastellaan sekä yliopiston, opiskelijan että työnantajan näkökulmasta ja oteltuna vaiheisiin ennen harjoittelua, harjoittelun aikana ja harjoittelun jälkeen. Kussakin vaiheessa tuodaan esille toimenpiteitä, jotka 1) lisäävät harjoittelun tasa-arvoisuutta opiskelijoiden välillä tutkinto-ohjelmasta ja yliopistosta riippumatta, 2) edistävät harjoittelun kautta saatavaa oppimiskokemusta ja 3) lisäävät yliopiston, opiskelijan ja työnantajan välistä vuoropuhelua (kuva 1).

Kuva 1. Harjoittelun ideaaliprosessi vaiheittain tutkinto-ohjelman, opiskelijan ja työnantajan näkökulmasta.

2.1. Ennen harjoittelua / työelämäjaksoa

2.1.1. Harjoittelun merkitys ja tavoitteet

Harjoittelujakson tavoitteena on auttaa opiskelijaa näkemään yhteys omien opintojensa ja työelämän välillä sekä tunnistamaan alansa tarjoamia erilaisia uramahdollisuuksia ja työnantajia. Lisäksi harjoittelu tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden oppia autenttisessa ympäristössä erilaisia työelämätaitoja ja niiden merkitystä työelämän vaatimusten valossa. Harjoitteluprosessin kautta opiskelijalle tulee tutuksi erityisesti oman osaamisensa esilletuonti ja omat kehittämistarpeet sekä työnhaku ja toimiminen työelämässä.

Riittävän aikaisessa vaiheessa opintoja suoritettu harjoittelu auttaa opiskelijaa suunnittelemaan jäljellä olevia opintojaan siten, että tuleva tutkinto vastaa mahdollisimman hyvin opiskelijan toiveita valmistumisen jälkeisistä työtehtävistä. Harjoittelu voi auttaa opiskelijaa tunnistamaan niin ikään sen, millaisiin työtehtäviin hän ei halua, mikä myös voi auttaa omien jäljellä olevien opintojen suunnittelussa. Hyvin reflektoitu harjoittelu auttaa opiskelijaa myös hänen tulevissa työnhauissaan, kun hän hahmottaa osaamisensa paremmin.

2.1.2. Harjoittelun aseman selkeyttäminen osana tutkintoa

Tutkinto-ohjelmissa on hyvä tuoda esiin harjoittelun merkitys ja tärkeys osana opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kartuttamista jo opintojen alkuvaiheessa, hyvissä ajoin ennen harjoittelun suorittamista. Harjoittelun tulee olla selkeä osa opintoja, mikä tarkoittaa harjoittelun muuttamista kurssimaiseksi, jotta se on yhteneväinen muiden opintojaksojen kanssa. Tutkinto-ohjelmissa tulisi määrätä harjoittelulle selkeä vastuuhenkilö tai -henkilöitä, jotka huolehtivat harjoittelun toteutumisesta ja sen kehittämisestä muiden opintojaksojen tapaan. Vastuuhenkilöiden tehtäviin voivat kuulua myös harjoittelusta tiedottaminen sekä harjoitteluprosessin läpivieminen alkuinfosta harjoitteluraporttien vastaanottamiseen ja arkistointiin saakka unohtamatta raporteista saatavan tiedon hyödyntämistä (ks. 2.3.2 Harjoitteluraporttien hyödyntäminen tutkinto-ohjelmassa). Opiskelijoille on syytä järjestää myös informaatiotilaisuus, jossa kerrotaan, kuinka harjoittelu suoritetaan ja miten harjoitteluprosessi etenee kussakin tutkinto-ohjelmassa.

2.1.3. Harjoittelun vaatimustaso ja kriteerit

Harjoittelulle asetetut vaatimukset tulee miettiä huolellisesti siten, että ne ovat linjassa tutkinnon osaamistavoitteiden kanssa. Kandidaattivaiheessa työharjoittelu voisi etenkin pakollista harjoittelua sisältävissä ohjelmissa olla myös muulta kuin omalta opiskelualalta, jolloin harjoittelun pääpaino on yleisten työelämätaitojen kartuttamisessa. Maisterivaiheessa harjoittelun olisi hyvä kytkeytyä omaan opiskelualaan liittyvään työympäristöön.

Harjoittelun osaamistavoitteet kannattaa asettaa siten, että ne mahdollistavat harjoittelussa opittujen asioiden reflektoinnin suhteessa muihin opintoihin. Yliopiston tulee ohjata opiskelijaa tarkastelemaan harjoittelua tästä näkökulmasta. Kandidaat-

ti- ja maisterivaiheen harjoittelulle asetettujen vaatimusten tulee olla tasapainossa suhteessa siihen mennessä suoritettuihin opintoihin.

Tutkinto-ohjelmissa kannattaa ottaa huomioon, että opiskelija saattaa työskennellä ympäri vuoden useissa lyhyissä jaksoissa. Niinpä onkin syytä pohtia, voisiko harjoittelujakso koostua myös useammasta erillisestä työjaksosta, jos osaamistavoitteet on laadittu ja hyväksytty asianmukaisesti jokaiselle jaksolle erikseen. Harjoittelu voi olla myös osa-aikaista, jolloin opintopisteet lasketaan työajan osalta suhteuttamalla osa-aikaisena tehty tuntimäärä vastaavaan kokoaikatyöhön. Myös yrittäjänä tehdyn työn hyväksyminen harjoitteluksi on suotavaa, mikäli se muutoin täyttää harjoittelulle asetetut kriteerit.

2.1.4. Harjoitteluun valmistautumisen tukeminen

Opiskelijoita voidaan tukea harjoittelupaikan löytämisessä tarjoamalla harjoitteluun orientaatiota, joka sisältää esimerkiksi CV-klinikkatyöskentelyä, rekrytointi-ammattilaisten vierailuja tai työnhakuinfoa. Myös harjoittelupaikkoja tarjoavien työnantajien ja opiskelijoiden kohtaamista voidaan edistää tiedottamalla osapuolia tulevista harjoitteluista sekä eri kanavista, joilla harjoittelupaikkoja voi ilmoittaa ja etsiä. Erityisesti ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoilla oman osaamisen sanoittaminen on haasteellista ja oman alan kesätyö-/harjoittelupaikan saaminen ilman ohjausta saatetaan kokea lähes mahdottomaksi.

Harjoittelua voidaan tukea ennakoon myös siten, että muilla tutkinto-ohjelmien opintojaksoilla tuodaan esille niiden yhteys työelämään. Tämä auttaa opiskelijaa hyödyntämään suorittamia opintojaksoja harjoittelussaan ja syventämään osaamistaan niiden aihepiireistä. Lisäksi yhteys opintojen ja työelämän välillä voimistuu entisestään, jos opiskelijan HOPS:ia käytetään oman osaamisen sanoittamisen apuna. Harjoittelun tulisi olla myös yksi opiskelijan ja opettajatuutorin tai akateemisen ohjaajan välisen tapaamisen keskustelunaihe. Yliopisto voi kehittää myös opettajien työelämäntuntemusta ja ammattitaitoa järjestämällä esimerkiksi yritys- ja työelämävierailuja opintojaksojen vastuuhenkilöille.

Yliopistot voivat sujuvoittaa harjoittelua laatimalla tarkat ohjeet harjoittelun suorittamisesta (prosessikuvaus harjoittelusta kokonaisuutena) sekä valmiit lomakepohjat (harjoittelutuki, harjoittelusopimus, harjoittelupaikan hyväksyttäminen). Kaikki harjoitteluun liittyvä materiaali on syytä kerätä yhteen paikkaan, esimerkiksi tutkinto-ohjelman verkkosivujen harjoittelusivulle.

2.1.5. Harjoittelun suunnittelu ja osaamistavoitteet

Kun harjoittelupaikka on löytynyt, tulee varmistaa sen soveltuvuus suhteessa tutkinto-ohjelmakohtaisiin harjoitteluvaatimuksiin. Maisterivaiheessa vaatimukset ovat usein tiukemmat kuin kandidaattivaiheessa. Opiskelija hakee hyväksynnän tutkinto-ohjelman harjoitteluvastaavalta, joka allekirjoittaa harjoittelupaikan hyväksymislomakkeen ja harjoittelusopimuksen yhdessä opiskelijan kanssa. Työsopimuksen opiskelija tekee työnantajan kanssa. Työnantaja ja opiskelija tekevät myös palkattomasta harjoittelusta harjoittelusopimuksen, jotta vastuut ja mahdolliset vakuutukset ovat voimassa. Palkattomasta harjoittelusta ei tehdä työsopimusta.

Tutkinto-ohjelmalla tulee olla selkeät ohjeet harjoittelun suunnittelua ja osaamistavoitteiden laatimista varten. Ohjeistamisessa voidaan hyödyntää Laadukas harjoittelu -käsikirjaa (<http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/laadukasharjoittelu.pdf>). Opiskelija laatii harjoittelujaksoa varten itselleen henkilökohtaisen harjoittelusuunnitelman, josta käyvät ilmi osaamistavoitteet sekä opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman ja harjoittelujaksolle kaavailtujen tehtävien yhteys. Tutkinto-ohjelman opinto-oppaassa olevan harjoittelujakson kuvaus toimii pohjana harjoittelun osaamistavoitteiden määrittelyssä. Harjoittelusuunnitelman ohjeistuksessa nostetaan esille myös erilaisia työelämätaitoja perustuen esimerkiksi kunkin alan ammattijärjestöjen sekä Aarresaari-verkoston toteuttamien selvitysten (aarresaari.net -> Uraseuranta) tuloksiin tärkeistä työelämätaidoista. Lisäksi harjoittelun osaamistavoitesuunnitelmia voidaan tarkastella laajemmin osana tutkinto-ohjelmaa siitä kannalta, kuinka hyvin työelämätaidot kehittyvät tutkinto-ohjelman muilla kursseilla ja mitä taitoja harjoittelun olisi hyvä kehittää.

Harjoitteluvastaava auttaa tarvittaessa suunnitelman laatimisessa ja hyväksyy sen. Työnantaja nimeää yhdyshenkilön, joka tarkistaa opiskelijan suunnitelman (yleensä harjoittelun alkuvaiheessa) ja antaa kommentteja sekä suosittelee korjauksia, mikäli suunnitellut työtehtävät ja opiskelijan osaamistavoitteet eivät kohtaa. Näin varmistetaan myös se, että opiskelijalla ja työnantajalla on yhteneväinen käsitys tulevasta harjoittelujaksosta. Työn edetessä tavoitteita voidaan tarkentaa.

Harjoittelun palkallisuudesta, korvauksen suuruudesta ja tukiasioista on sovittava yhteneväisesti yliopiston sisällä. Harjoittelun tulisi lähtökohtaisesti olla palkallista. Jos harjoittelu kuitenkin on palkaton, tulisi siitä myönnettävän opintopistehyviöksen olla tarpeeksi suuri, jotta opintotukikuukausia kannattaa käyttää harjoitteluun tai jotta harjoittelu voidaan lukea kesäopintoihin.

2.1.6. Esimerkkejä harjoittelun / työelämäkurssin osaamistavoitteista

Seuraavassa on esitetty esimerkkejä harjoitteluille tai työelämäkurseille asetetuista osaamistavoitteista (Tyyli-hankeyliopistojen kursseista poimittuja), jotka ovat sovellettavissa kaikille aloille. Osaamistavoitteissa tulisi ottaa huomioon harjoittelun vaatimustaso (oman alan / yleinen / kandidaattivaihe / maisteri) sekä kullakin alalla erityisesti vaadittavat työelämätaidot ja -valmiudet.

Oman osaamisen tunnistaminen ja oman työskentelyn sekä oppimisen arviointi

- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa dokumentoida omaa työtään, työssä oppimistaan ja omia työtapojaan.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa hahmottaa dokumentoinnin merkityksen oman työnsä kehittämisessä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa arvioida ja kehittää itseään oppijana ja työntekijänä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa arvioida, eritellä ja kehittää työelämätaitojaan sekä asiantuntijaosaamistaan.

Itsenäinen ja vastuullinen työskentely

- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa hoitaa onnistuneesti itsenäisiä suunnittelu- ja kehittämistehtäviä ja vastuullisia työtehtäviä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa kohdata työelämän haasteet toimialalla, julkisen sektorin kehittämistehtävissä tai muissa haastavissa asiantuntijatehtävissä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa ottaa vastuun omasta, suunnitelmallisesta oppimisestaan yliopisto- ja työyhteisön jäsenenä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa arvioida ja suunnitella itsenäisesti ajankäyttöään ja tehokkaita työtapoja.

Teorian soveltaminen käytäntöön ja oman alan tuntemus

- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa soveltaa ja suunnata opintojaan työelämän tarpeisiin.
- Opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa soveltaa yliopisto-opiskelun aikana saatuja tietoja ja taitoja reaali maailmassa toimivan organisaation työtehtävien suorittamiseen.
- Opintojakson suoritettuaan opiskelija löytää työelämän ja opintojen välisiä yhtymäkohtia.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa soveltaa oppimaansa teoreettista tietoa käytännön tehtävissä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa arvioida yleisellä tasolla oman pääaineensa käytännöllistä merkitystä ja opetussisältöjen soveltuvuutta yksityisen tai julkisen organisaation työelämässä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa tunnistaa työtehtäviä, joissa voi valmistuttuaan toimia.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija on perehtynyt oman ammattialansa työympäristöön ja työtehtäviin.
- Harjoittelun jälkeen opiskelija osaa kertoa yhdestä mahdollisesta tulevaisuuden työpaikastaan ja sen työympäristöstä opintojensa näkökulmasta katsottuna.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija tunnistaa alansa tehtäviä työpaikaltaan.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa toimia oman alansa edustajana monialaisessa ryhmässä.

Vuorovaikutus, viestintä ja ryhmätyöskentely

- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa toimia ryhmässä ja tukea ryhmän muita jäseniä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa työskennellä päämäärätietoisesti ja suunnitelmallisesti ryhmän jäsenenä ja itsenäisesti.

- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa soveltaa ryhmätyöskentelyn ja ryhmän johtamisen periaatteita työympäristössä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa toimia moniammatillisessa työryhmässä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa toimia ja kommunikoida osana työyhteisöä.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija ymmärtää viestinnän merkityksen työelämässä.
- Opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa antaa ja vastaanottaa palautetta.

Työyhteisön toiminta

- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija on perehtynyt työyhteisön toiminta- ja viestintätapoihin.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija osaa tunnistaa työympäristön ongelmia ja kehittämiskohteita ja ehdottaa niihin parannusehdotuksia.
- Harjoittelun suoritettuaan opiskelija ymmärtää työnantajaorganisaation ja työyhteisön toimintaa ohjaavia keskeisiä tekijöitä.

2.1.7. Harjoittelun pakollisuus

Suosittelen harjoittelua kaikille opiskelijoille, sillä se antaa todellisen kuvan siitä, millaista työelämässä oleminen on. Toivoisinkin, että harjoittelu olisi pakollinen osa opintoja, ..., sillä kerätty kokemus on niin arvokasta ja hyödyllistä tulevaisuuden kannalta.

Harjoittelun asettamista pakolliseksi tulisi harkita kaikissa tutkinto-ohjelmissa, ainakin maisterivaiheen opinnoissa.⁴ Mikäli opiskelijalla ei ole mahdollisuutta suorittaa harjoittelua, voidaan hänelle tarjota esimerkiksi työelämätaitoja kehittävä opintojakso. Niissä ohjelmissa, joissa harjoittelussa on käytössä harjoittelutukijärjestelmä, on huolehdittava, että tukea tarjotaan ensisijaisesti niille opiskelijoille, jotka ovat suorittamassa tutkintoon kuuluvaa pakollista harjoittelua.

⁴ Mikäli opiskelija on tullut suoraan maisterivaiheeseen aiemmalla AMK-tutkinnolla, tätä voidaan tarkastella erikseen.

2.1.8. Harjoittelun opintopisteyttäminen

Hyväksytty harjoittelusuunnitelma on luonteva pohja harjoittelun ja muiden työelämäjaksojen opintopisteyttämiseen. Mikäli tutkinto-ohjelmassa on määritetty harjoittelulle kiinteä kesto, tulee suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden työmäärän olla linjassa kestoja vastaavan tuntimäärän kanssa. Mikäli taas harjoittelujakson pituus voidaan valita vapaammin, määräytyy jakson opintopisteytys toteutuneiden suunnitelmien perusteella.

Tutkinto-ohjelman harjoitteluvastaava arvioi, missä määrin suunnitellut työtehtävät voivat edistää osaamistavoitteiden täyttymistä ja määrittää sen mukaisesti, missä suhteessa työskentelytunteja muunnetaan opintopisteiksi. Harjoittelusuunnitelma ohjaa työskentelyjakson aikaista toimintaa ja jos tarvetta muutoksille havaitaan, opiskelija ja työnantaja tekevät tarvittavat muutokset. Mikäli uudet suunnitelmat poikkeavat voimakkaasti alkuperäisistä, on asiasta hyvä keskustella harjoitteluvastaavan kanssa. Opiskelija huomioi muutokset harjoitteluraportissa.

Harjoittelua ja muita työelämäjaksoja järjestettäessä on tärkeä pitää mielessä, että prosessin sisältämät toimenpiteet eivät saa kuormittaa harjoitteluvastaavia, opiskelijoita tai työnantajan edustajia kohtuuttomasti. Pääpaino tulee olla työpaikalla tapahtuvien, työnantajan määrittelemien työtehtävien suorittamisessa. Kun tutkinto-ohjelmissa mietitään työharjoittelun opintopisteytystä ja erityisesti harjoittelujaksolta vaadittavaa vähimmäiskestoa, tulee ottaa huomioon, että opiskelijan on saatava vähintään viisi opintopistettä jokaista KELA:lta saatavaa tukikuukautta kohden (tilanne 2016).

Yksi opintopiste on 27,5 tuntia, jolloin viisi opintopistettä vastaa 137,5 tuntia. Keskimääräinen työssäoloaika täysipäiväisellä työntekijällä on noin 40 tuntia viikossa, jolloin kuukaudessa työtunteja kertyy noin 160. Tällä perusteella opiskelijan omalla alalla tapahtuvasta työstä tulisi myöntää vähintään viisi opintopistettä yhtä työskentelykuukautta kohden. Mikäli työtehtävien katsotaan olevan sellaisia, että ne eivät kaikilta osin vastaa tutkinto-ohjelman ja työssäolojakson sisältöä ja tavoitteita, voidaan työskentelyä muuttaa opintopisteiksi jollakin muulla kertoimella. Esimerkiksi työssä, jossa puolet tehtävistä ovat opiskelijan alaa vastaavia, voidaan myöntää noin 80 tuntia harjoittelua kuukaudessa. Tällöin loput viiteen opintopisteeseen tarvittavat tunnit voidaan korvata esimerkiksi opiskelijan itsenäisillä lisätehtävillä.

Esimerkkejä työharjoitteluun ja työelämäjaksoon mahdollisesti liittyvistä lisätehtävistä ennen harjoittelua:

- **Osallistuminen harjoittelun infotilaisuuteen**
Tutkinto-ohjelman henkilökunnan edustaja esittelee opiskelijoille mitä jakso pitää sisällään, käy läpi vaadittavat tehtävät sekä lomakkeet yms. sekä kertoo, mistä kaikki tarvittava materiaali löytyy.
- **Asiantuntijaluennot**
Opiskelijoiden harjoittelupaikan saantia voidaan tukea järjestämällä asiantuntijaluentoja mm. CV:n laatimisesta, oman osaamisprofiilin/ portfolion luomisesta, työnhausta yms.

- **Lisämateriaaliin tutustuminen**
Tutkinto-ohjelma, tiedekunta tai koko yliopisto voi koota keskitetysti hyväksi havaittuja oppaita, videoita, verkkokursseja ja muita verkkoresursseja.
- **Työpajat**
CV:n laatiminen, työhakemuksen kirjoittaminen, harjoittelusuunnitelman laatiminen yms.

Esimerkkejä erilaisista tavoista työharjoittelun suorittamiseen ja opintopisteyttämiseen:

 Esimerkki 1. Maisterivaiheen opiskelija oman alan työssä, tutkinto-ohjelma määrittänyt harjoittelulle kiinteän 5 opintopisteen laajuuden.

Opiskelija tekee harjoittelusuunnitelman, jossa kuvataan yleisellä tasolla työnantajan kanssa sovitut työtehtävät. Hän työskentelee kuukauden täysipäiväisesti ja tekee kevyitä muistiinpanoja työskentelyn ajalta. Lopuksi hän palauttaa muutaman sivun mittaisen raportin harjoittelusta, joka sisältää lyhyen reflektoinnin työtehtävien ja omien opintojen välillä.

 Esimerkki 2. Kandivaiheen opiskelija käy epäsäännöllisesti kiireapulaisena työssä, joka ei täysin vastaa omaa alaa. Tutkinto-ohjelma on määrittänyt harjoittelun laajuudeksi 5–15 opintopistettä.

Opiskelija haluaa suorittaa valinnaiset opintonsa ”työssäoppimisena”, jolloin hän tekee suunnitelman 10 op laajuisesti. Suunnitelmassa opiskelija kertoo, että hän aikoo työskennellä viikonloppuisin ja arvioitu kesto on noin puoli vuotta. Hän työskentelee joka viikonloppu 16 tuntia, jolloin kuukaudessa kertyy 64 tuntia. Harjoitteluvastaava arvioi kuitenkin tutkinto-ohjelman harjoitteluvaatimusten perusteella, että 75 % työtehtävistä edistää hänen tutkintonsa kannalta oleellista oppimista. Näin ollen kuukaudessa harjoittelua kertyy 48 tuntia. 10 op vastaa 275 tuntia, joten noin kuuden kuukauden jälkeen opiskelijalla on vaadittava määrä työtunteja kasassa. Lopuksi opiskelija palauttaa raportin ja reflektion koko jaksosta.

 Esimerkki 3. Opiskelija opiskelee alaa, jolla on vaikea työllistymistilanne. Hän haluaa suorittaa kandivaiheen vapaaehtoisen 5 op harjoittelun yhden kuukauden osa-aikaisella työskentelyllä. Opiskelija haluaa valmistua kolmen kuukauden sisällä, joten hänellä ei ole mahdollisuutta kerryttää työharjoittelua useasta jaksosta pitkän ajan kuluessa.

Koska opiskelija työskentelee vain yhden kuukauden 50%:sti, kertyy hänelle noin 80 tuntia harjoittelua. Opiskelija ilmoittaa harjoittelusuunnitelmassaan, että hän suorittaa puuttuvat tunnit tutkinto-ohjelman tarjoamalla itsenäisillä lisätehtävillä sekä yliopiston tarjoamalla työhar-

joittelutyöpajoilla. Opiskelija osallistuu neljään neljän tunnin työpajaan (16 tuntia), CV- ja työnhakukoulutukseen (4 tuntia), käy kuuntelemassa asiantuntijaluentoja hyödyllisistä työelämätaidoista (esiintymis- ja vuorovaikutustaidot, oman osaamisen esilletuonti) (4 tuntia) sekä suorittaa tutkinto-ohjelman suositteleman verkko-oppimistehtävän (24 tuntia).

2.1.9. Osapuolten toimenpiteet ja vastuut ennen harjoittelua

Onnistuneen harjoittelujakson edellytyksenä on, että kaikille osapuolille on selvää, mitä toimenpiteitä heiltä edellytetään jo ennen harjoittelun alkamista ja mikä on kunkin osapuolen vastuu.

Tutkinto-ohjelman tehtävät ennen harjoittelua

- ▶ Harjoittelu- ja työnhakuinfojen järjestäminen
- ▶ Harjoittelupaikoista tiedottaminen (yhteistyö ainejärjestöjen kanssa)
- ▶ Harjoittelun ohjeiden ja lomakkeiden laatiminen (ohjeet selkeästi saatavilla)
- ▶ Harjoittelun taustamateriaalin tarjoaminen
- ▶ Harjoittelupaikan hyväksyminen (mahdollistaa tehtävät, joissa harjoittelun vaatimukset täyttyvät)
- ▶ Harjoittelusopimuksen allekirjoittaminen (harjoitteluvastaava)
- ▶ Opiskelijan harjoittelusuunnitelman tarkistaminen
- ▶ Harjoittelun reflektoinnin ja raportoinnin ohjeistaminen

Opiskelijan tehtävät ennen harjoittelua

- ▶ HOPS:n laatiminen ja harjoittelun sisällyttäminen HOPS:iin
- ▶ Oman osaamisen sanoittaminen, HOPS -> CV
- ▶ Harjoittelupaikan etsiminen / hakeminen
- ▶ Harjoittelupaikan hyväksyttäminen yliopistolla, allekirjoitusten hankkiminen
- ▶ Harjoittelu- / työsopimuksen allekirjoittaminen
- ▶ Mahdollisen harjoittelutuen hakeminen
- ▶ Harjoittelun tueksi annettuun materiaaliin tutustuminen
- ▶ Aikaisempiin harjoitteluraportteihin (jos saatavilla) perehtyminen
- ▶ Harjoittelusuunnitelman ja siihen kuuluvien osaamistavoitteiden laatiminen

Työnantajan tehtävät ennen harjoittelua

- ▶ Harjoittelupaikoista tiedottaminen
- ▶ Harjoittelu- / työsopimuksen allekirjoittaminen
- ▶ Harjoittelun yhteyshenkilön nimeäminen
- ▶ Opiskelijan harjoittelusuunnitelman tarkistaminen ja hyväksyminen

2.2. Harjoittelun / työelämäjakson aikana

Ennen harjoittelun tai työelämäjakson aloitusta opiskelija on asettanut työelämäjaksolleen tavoitteet, jotka ovat linjassa tutkinto-ohjelman harjoittelulle asettamien osaamistavoitteiden kanssa (osaamistavoitteiden asettamisesta ks. alaluvut 2.1.5 ja 2.1.6). Tavoitteita voidaan tarkentaa harjoittelun alkuvaiheessa yhdessä työnantajan kanssa. Tutkinto-ohjelmalla tulee olla harjoittelun toteuttamiselle ohjeet sekä opiskelijaa että mahdollista harjoittelun ohjaajaa varten (ks. alaluku 2.2.3 ohjaajan ohjeista). Opiskelijaa tulisi ohjeissa kehottaa pohtimaan harjoittelulle asetettujen osaamistavoitteiden toteutumista sekä erilaisten työelämätaitojen karttumista. Työelämätaidoista nostetaan esille sekä yleiset taidot että opiskeltavaan alaan liittyvä substanssiosaaminen.

2.2.1. Osaamistavoitteiden täyttymisen reflektointi

On tärkeää, että opiskelija tunnistaa, mitä hän on harjoittelussaan tehnyt ja oppinut, koska ilman sitä on vaikea pohtia, miten harjoittelussa kertynyt osaaminen kohtaa yliopistossa aiemmin opitun ja tulevan oppimisen. Esimerkiksi TEK:n vastavalmistuneiden palautekyselyssä⁵ vastavalmistuneet ilmoittavat, että mm. suullisen viestinnän taidot, sosiaaliset taidot ja ongelmanratkaisutaidot ovat kehittyneet huonosti opinnoissa. Juuri näistä monet taidot kehittyvät usein harjoittelussa riippumatta siitä, liittyykö harjoittelu suoranaisesti omaan alaan. Opiskelijat eivät kuitenkaan välttämättä miellä harjoittelua osaksi tutkintoa, eivätkä tunnista, mitä hyödyllisiä taitoja harjoitteluajanaan ovat oppineet. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että opiskelija pohtii yliopistossa jo oppimiensa asioiden suhdetta harjoittelukokemuksiinsa ja myös sitä, mitä odotuksia hänellä on tutkinnossa vielä jäljellä olevien opintojen suhteen. Tämä integroi harjoittelua osaksi koko tutkintoa.

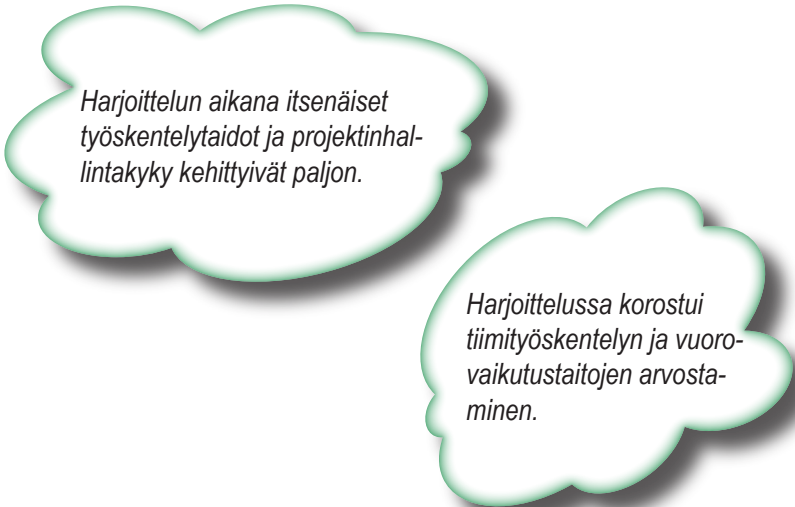
Harjoittelun aikana opiskelijan on hyvä reflektoida harjoittelulle asettamiensa osaamistavoitteiden täyttymistä ja oman osaamisensa kehittymistä jatkumona aina harjoittelun suunnittelusta sen päättymiseen asti esimerkiksi harjoitteluraportin, oppimispäiväkirjan tai osaamisprofiilin muodossa (ks. harjoitteluraportin sisällöstä myös alaluku 2.3.1). Tämä voidaan toteuttaa myös esim. henkilökohtaisen tai ryhmäblogin avulla, jolloin opiskelijoilla on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan ja saada vertaispalautetta. Harjoittelukokemuksen reflektointi auttaa opiskelijaa taitojensa tunnistamisen ja analysoinnin lisäksi myös sanoittamaan omaa osaamistaan ja peilaamaan sitä työelämän vaatimuksiin. Opiskelija pyrkii myös tunnistamaan kehittä-

5 <https://www.tek.fi/fi/uutishuone/tutkimukset/vastavalmistuneiden-palautekysely>

mistarpeita omissa taidoissaan ja sen mukaisesti tarvittaessa korjaamaan harjoittelulle asettamia tavoitteita. Kokonaisuudessaan harjoittelun aikainen itsereflektio ja oman osaamisen pohdinta auttavat opiskelijaa ymmärtämään erilaisten työelämätaitojen merkitystä tulevalle uralleen.

Opiskelijan tulisi reflektoida omia työtehtäviään, opintojaan ja osaamistaan myös suhteessa työnantajansa toimintaan. Tutkinto-ohjelmien harjoitteluohjeissa opiskelijaa tulisi rohkaista harjoittelunsa aikana tutustumaan työnantajansa toimintaa ohjaaviin tekijöihin pyrkimyksenä ymmärtää työnantajansa toimialaa myös laajemmassa kontekstissa. Opiskelijan tulisi myös olla aktiivinen ja hyödyntää harjoittelukokemustaan mahdollisimman hyvin esimerkiksi haastatteleamalla yrityksen/organisaation työntekijöitä ja johtoporrasta erilaisiin työtehtäviin liittyen. Opiskelija voi myös pyytää saada vieraila muilla osastoilla harjoittelupaikallaan hahmottaakseen kokonaiskuvaa työnantajansa toimialasta sekä sen tarjoamista uramahdollisuuksista.

Harjoittelun toteutustavasta (pakollinen, valinnainen, kurssimuotoinen, osa ole-massa olevaa opintojaksoa, jne.) riippuen ohjeissa voidaan antaa opiskelijalle myös erilaisia tehtäviä ja teemoja pohdittavaksi liittyen esim. työturvallisuuteen, työyhteisötaitoihin ja työhyvinvointiin. Tehtävien tueksi voidaan eri teemoihin liittyen tarjota opiskelijalle lukumateriaalia tuomaan syvempää ymmärrystä ja laajempaa näkökulmaa (ks. esimerkki työelämäkurssin rakenteesta, alaluku 2.2.2).

Harjoittelun aikana itsenäiset työskentelytaidot ja projektinhal-lintakyky kehittivät paljon.

Harjoittelussa korostui tiimityöskentelyn ja vuoro-vaikutustaitojen arvosta-minen.

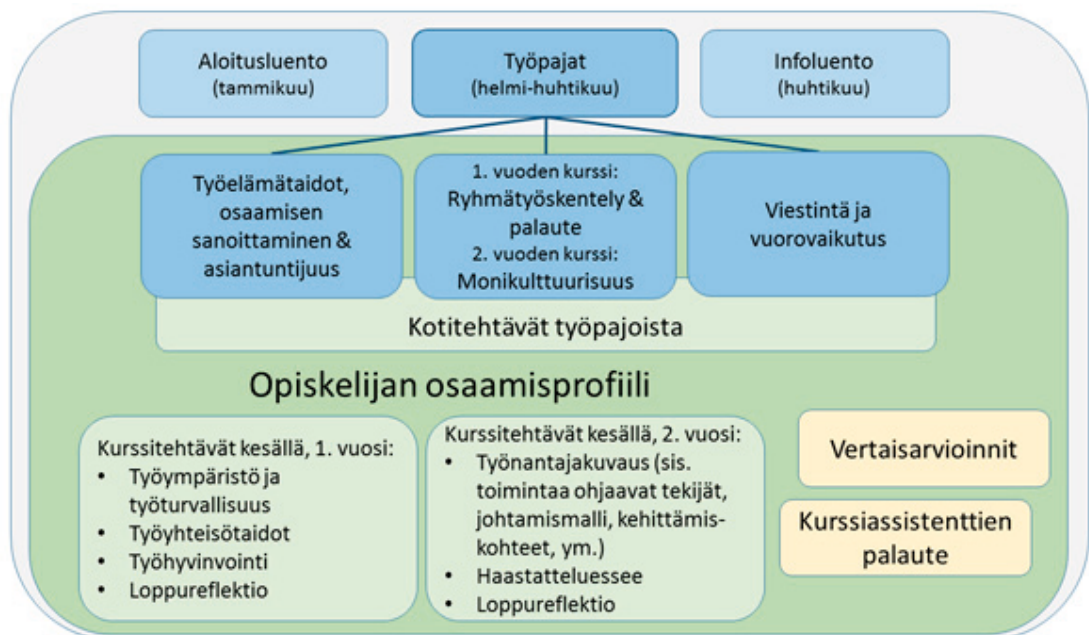
Harjoittelun suorittaneiden opiskelijoiden antaman palautteen⁶ perusteella osaa-mistavoitteiden toteutumisen ja erilaisten työelämätaitojen kehittymisen pohti-minen harjoittelun aikana antaa opiskelijalle mahdollisuuden kiinnittää huomiota asioihin, joita ei ilman ohjeistettua reflektointia tulisi harjoittelun aikana ajatelleek-sikaan. Tätä tukee edellä mainittujen erilaisiin teemoihin liittyvien tehtävien suo-rittaminen. Jos opiskelija esimerkiksi huomaa harjoittelun yhteyteen annetun teh-tävän kautta kiinnostuvansa jostain yksittäisestä teemasta tarkemmin, on hänellä harjoittelunsa kuluessa tilaisuus tutustua teemaan paremmin harjoittelupaikallaan.

⁶ Perustuu Aalto-yliopiston Kemian tekniikan korkeakoulun työelämäkurssien palautteeseen sekä Oulun yliopiston opiskelijoiden anonymiin harjoittelupalautteeseen.

2.2.2. Esimerkki työelämäkurssista ja niihin kuuluvasta työelämäjaksosta

Aalto-yliopiston Kemian tekniikan korkeakoulun työelämäkurssit

Aalto-yliopiston Kemian tekniikan korkeakoulun kandidaattiohjelmassa on kaksi pakollista työelämäkurssia ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoille. Kurssien opetus alkaa kevätlukukauden alussa luennoilla sekä työpajoilla. Pääosin kurssien suorittaminen ajoittuu kesäksi kesätyön/harjoittelun yhteyteen. Kurssien tarkoituksena on opettaa opiskelijoille erilaisia yleisiä työelämätaitoja (kuten ryhmätyöskentely, vuorovaikutus ja viestintä sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen) ja niiden merkitystä sekä vahvistaa heidän kykyään itsenäiseen, vastuulliseen ja suunnitelmalliseen työskentelyyn sekä oman osaamisensa analysointiin ja arviointiin.

Kuva 2. Aalto-yliopiston Kemian tekniikan korkeakoulun työelämäkurssien rakenne.

Aloitusluennolla opiskelijoille kerrotaan harjoittelun merkityksestä ja annetaan neuvoja työnhakuun. Keväällä pidettävien työpajojen teemat ovat: 1) työelämätaidot ja työelämän vaatimukset alalla ja yleisesti, oman osaamisen sanoittaminen ja asiantuntijuuden kehittyminen, 2) 1. vuoden opiskelijat: ryhmätyöskentely sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen, 2. vuoden opiskelijat: monikulttuurinen toimintaympäristö, 3) viestintä- ja vuorovaikutus (kuva 2.). Kurssilla opiskelijat kirjoittavat osaamisprofiiliaan, jonka kautta pohtivat omia taitojaan sekä osaamistaan suhteessa työelämän vaatimuksiin ja oppivat tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämistarpeitaan. Osaamisprofiilista on opiskelijoille hyötyä esimerkiksi tulevissa työnhauissa, koska he oppivat sanoittamaan osaamistaan konkreettisten esimerkkien avulla. Osaamisprofiilissa opiskelijat pohtivat myös urasuunnitelmiaan, asiantuntijaidentiteettinsä kehittymistä sekä opintojensa suuntaamista kiinnostustensa ja vahvuuksiensa mukaan. Opiskelijat saavat kotitehtäviinsä palautetta kurssin opettajilta tai assistenteilta. Lisäksi ensimmäisen vuoden opiskelijat lukevat ja arvioivat toistensa osaamisprofileja pienryhmissä eli antavat toisilleen vertaispalautetta.

2.2.3. Työnantajan tarjoama ohjaus harjoittelun aikana

Harjoittelupaikan tarjonnut yritys/organisaatio nimeää opiskelijalle ohjaajan, joka auttaa opiskelijaa arvioimaan omien työelämätaitojensa kehittymistä. Ohjaaja voi myös kertoa, millaisia työelämätaitoja (yleisiä ja alasiidonaisia) yrityksessä/organisaatiossa sekä alalla ylipäättään vaaditaan. Lisäksi ohjaaja voi valottaa opiskelijalle alan tarjoamia uramahdollisuuksia. Opiskelija voi harjoittelun kuluessa saada palautetta kirjoittamalleen raportille, päiväkirjalle, profiilille tms. myös yliopistolta. Viimeistään harjoittelun päättymisen jälkeen esimerkiksi yliopiston harjoitteluvastaa-va antaa opiskelijalle palautetta hänen reflektiostaan.

Alla on listattu työnantajan tarjoaman harjoittelun aikaisen ohjauksen tueksi aiheita ja teemoja, joista ohjaaja voi keskustella opiskelijan kanssa. Ohjauksen on hyvä olla mentorointityyppistä avointa keskustelua, opiskelijan kannustamista ja rohkaistamista urasuunnitteluun sekä yleisten työelämätaitojen ja alakohtaisten taitojen merkityksen esille nostamista.

Tapaamisissa opiskelijan kanssa ohjaaja voi:

- kysyä opiskelijan tulevaisuuden urasuunnitelmista ja herättää opiskelijan pohtimaan siihen liittyviä valintoja opintojen ja tulevien (kesä) työkokemuksen suhteen.
- kysyä, millaisia haasteita opiskelija on kohdannut työssään ja opinnoissaan ja miten on niissä selvinnyt.
- kysyä opiskelijan erilaisista taidoista ja herättää opiskelijaa miettimään erilaisten taitojen tärkeyttä. Erityistä huomiota voi kiinnittää ryhmätyötaitoihin, yhteistyökykyyn, vuorovaikutustaitoihin, organisaatiokulttuuriin, palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen, itsenäiseen työotteeseen ja oma-aloitteisuuteen.
- kertoa omasta urapolustaan – miten on päätynyt tämän hetkiseen työhönsä ja mitkä työelämätaidot ja millainen alaan liittyvä substanssiosaaminen ovat olleet tärkeitä.
- kertoa työelämäjakson merkityksestä opiskelijan myöhemmälle uralle sekä kesätyöntekijöiden merkityksestä työnantajalle.
- kertoa, minkä taitojen oppiminen on ollut haastavaa ja mitkä taidot ovat olleet hyödyllisiä.
- kertoa, millaisia uramahdollisuuksia alalla on ja millaisia taitoja erityisesti olisi syytä kehittää, niin yleisiä työelämätaitoja kuin alaan liittyvää substanssiosaamista.
- herättää opiskelijan pohtimaan esim. asenteen, työturvallisuuden ja vastuullisuuden merkitystä työelämässä.
- kysyä palautetta opiskelijan kanssa työtä tekeviltä kollegoilta opiskelijan suoriutumisesta työtehtävissä sekä opiskelijan työelämätaidoista ja keskustella palautteesta opiskelijan kanssa.

Harjoittelun loppuvaiheessa tai sen päätteeksi järjestetyssä loppukeskustelussa on hyvä käydä läpi työn keskeiset sisällöt ja arvioida, onko tavoitteissa onnistuttu. Työkokemuksen ja työssä suoriutumisen arviointi yhdessä ohjaajan kanssa auttaa opiskelijaa tiedostamaan ammatillista kasvuaan sekä näkemään niitä taitoja ja osaamista, joiden osalta on vielä kehittämisen varaa. Työnantajalle keskustelut opiskelijan kanssa tarjoavat tietoa alan uusimmasta tutkimuksesta ja teorian tiedosta sekä uusia näkökulmia työelämään. Opiskelijan kautta hyvä mielikuva työnantajasta sekä antoisaa harjoittelukokemusta välittyvät oppilaitokselle ja muille opiskelijoille.⁷

2.2.4. Osapuolten toimenpiteet ja vastuut harjoittelun aikana

Tutkinto-ohjelman tehtävät harjoittelun aikana

- ▶ Palautteen antaminen opiskelijan mahdollisiin harjoittelun aikaisiin tehtäviin.
- ▶ Yhteyshenkilö - tuki opiskelijalle tarvittaessa.

Opiskelijan tehtävät harjoittelun aikana

- ▶ Oman osaamisen ja taitojen kehittymisen arviointi ja sen reflektointi kirjallisesti yliopiston ohjeistuksen mukaisesti (esim. blogi, oppimispäiväkirja, osaamisprofiili tms.)
- ▶ Omien työtehtävien ja toimenkuvan pohtiminen suhteessa työnantajan toimintaan laajemmin.
- ▶ Työnantajan toimintaa ohjaavien tekijöiden tarkastelu laajemmassa kontekstissa.
- ▶ Haastattelut ja vierailut muilla osastoilla yms.
- ▶ Oman urasuunnittelun pohdinta suhteessa harjoittelussa kertyviin taitoihin sekä alan tarjoamiin mahdollisuuksiin.
- ▶ Harjoittelukokemuksen hyödyntäminen kokonaisuudessaan - aktiivisuus, kiinnostus, uteliaisuus ja avoin asenne uusia asioita ja oppimista kohtaan.

Työnantajan tehtävät harjoittelun aikana

- ▶ Ohjaajan nimeäminen harjoittelun ajaksi.
- ▶ Ohjaaja keskustelee opiskelijan kanssa erilaisten työelämätaitojen merkityksestä ja auttaa opiskelijaa arvioimaan omaa osaamistaan ja taitojensa kehittymistä (ks. tarkemmat ohjeet alla).
- ▶ Ohjaaja kertoo opiskelijoille erilaisista uramahdollisuuksista alalla.

⁷ Antoisaa harjoittelua -opas harjoittelupaikalle. Yliopistojen ura- ja rekrytointipalvelut. www.aarresaari.net.

2.3. Harjoittelun / työelämäjakson jälkeen

Harjoittelun raportointi on olennainen osa harjoitteluprosessia. Kuten edellisessä luvussa on tuotu esille, harjoittelukokemus kokonaisuudessaan tulee hyödyntää oppimistilaisuutena, jonka aikana opiskelija reflektoi oman osaamisensa kehittymistä harjoittelun suunnitteluvaiheesta sen päättymiseen asti. Näin ollen harjoittelun reflektointia ja raportointia ei pidä jättää tehtäväksi vasta harjoittelun päättymisen jälkeen. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan sisältövaatimuksia harjoitteluraportille, oppimispäiväkirjalle, (ryhmä)blogille tms., harjoittelun reflektointityökalulle, jonka harjoitteluvastaava hyväksyy harjoittelun päätyttyä.

2.3.1. Harjoittelun raportointi

Saadakseen opintopisteet työharjoittelusta pitää kirjoittaa harjoitteluraportti. Hyödyllisintä ja helpointa on, kun raportointi aloitetaan jo harjoittelun aikana eikä vasta pitkän ajan kuluttua.

Tutkinto-ohjelmalla tulee olla harjoittelun raportointia varten selkeät kirjalliset ohjeet, jotka ovat linjassa harjoittelun suunnittelua varten annettujen ohjeiden kanssa. Ohjeiden tulee olla sekä opiskelijan että harjoittelun hyväksyjän saatavilla ja tiedossa. Yliopiston eri tutkinto-ohjelmien välillä on hyvä käydä keskustelu siitä, olisiko mahdollista, että kaikissa (tai ainakin mahdollisimman monessa) tutkinto-ohjelmissa olisi käytössä sama ohje. Tämä edistäisi opiskelijoiden tasavertaisuutta, ohje olisi helpompi sijoittaa yliopiston sivuille ja ohjeesta tiedottaminen tehostuisi.

Harjoitteluraportin alussa opiskelija kuvaa työnantajansa toimialaa ja päätehtävää sekä omaa työnkuvaansa ja työtehtäviään. Opiskelija pohtii myös omaa rooliaan osana työyhteisöä sekä uramahdollisuuksiaan alalla. Tämä voi auttaa opiskelijaa vahvistamaan ammatillista identiteettiään. Myös niissä tapauksissa, joissa harjoit-

telua ei ole suoritettu oman alan yrityksessä/organisaatiossa, on hyvä tuoda esille, millä alalla ja millaisissa tehtävissä harjoittelu on tapahtunut. Sen perusteella opiskelija voi pohtia ja tunnistaa, miten harjoittelussa opitut yleiset työelämätaidot ovat yleistettävissä myös muilla aloilla. Työtehtävien ja työn sisällön kuvaamisessa on huomattava, että kuvaus tulisi suorittaa tasolla, jolla ei esitetä yrityksen/organisaation luottamuksellisia asioita. Mikäli tutkinto-ohjelman harjoittelut ovat luonteeltaan sellaisia, että niihin saattaa sisältyä luottamuksellisia asioita, on syytä pyytää tehtävänkuvaukset riittävän yleisellä tasolla ja tarvittaessa hyväksyttää raportit työnantajalla ennen niiden mahdollista julkaisemista esimerkiksi opiskelijoiden intranetissä.

Harjoitteluraportissa pääpaino on opiskelijan arvioinnilla harjoittelulle asetettujen osaamistavoitteiden täyttymisestä. Opiskelija tarkastelee omien taitojensa kehittymistä sekä substanssiosaamisen että yleisten työelämätaitojen näkökulmasta, hyödyntäen harjoittelusuunnitelman ohjeistuksessa annettuja alalla vaadittavia työelämätaitoja sekä osaamista. Harjoitteluraportissa opiskelija arvioi näiden taitojen merkitystä urasuunnitelmiansa ja tulevien mahdollisten työtehtäviensä kannalta. Lisäksi opiskelija pohtii, kuinka hyvin hän on kyennyt hyödyntämään yliopistossa aiemmin oppimiaan asioita ja minkä taitojen opettelua harjoitteluun olisi ollut hyvä sisällyttää. Opiskelija voi myös pohtia laajemmin, miten oman tutkinto-ohjelman opinnot vastaavat työelämän tarpeisiin.

Työtehtävien sisällön reflektointi suhteessa jo suoritettuihin ja tuleviin opintoihin tulisi olla olennainen osa harjoitteluraporttia. Näin harjoittelu kiinnittyy osaksi tutkintoa ja opiskelija tunnistaa teoreettisten opintojen ja käytännön harjoittelun välisen konkreettisen yhteyden. Tämä auttaa opiskelijaa tunnistamaan sekä opintojensa kautta aiemmin karttuneita taitoja että harjoittelun ansiosta kertynyttä osaamista suhteessa opintoihinsa. Lisäksi opiskelija oppii tunnistamaan, mitä aukkoja hänellä vielä on osaamisessaan ja sitä kautta saa lisää opiskelumotivaatiota. Parhaimmillaan harjoittelukokemus heijastuu myös myöhempiin opintoihin ja tarjoaa tarttumapintaa uusille opeille.

Seuraavalle sivulle on koottu sisältövaatimuksia harjoitteluraportille – mitä raportin olisi hyvä vähimmillään sisältää sekä mitä raportissa voidaan lisäksi käsitellä harjoittelun luonteesta ja opintojaksosta riippuen.

Harjoitteluraportin sisältövaatimukset:

- osaamistavoitteiden kirjaaminen ja niiden saavuttamisen arvioiminen
- työnantajan päätehtävä ja toimiala (huomioiden luottamuksellisuus)
- opiskelijan työnkuva, työtehtävät ja vastuut (huomioiden luottamuksellisuus)
- opiskelijan rooli osana työyhteisöä & ammatillisen identiteetin vahvistuminen
- aiemmin opitun osaamisen hyödyntäminen harjoittelun aikana (teorian vieminen käytäntöön)
- substanssiosaamiseen ja omaan alaan liittyvien taitojen kehittyminen

- yleisten, alalta toiselle siirrettävissä olevien työelämätaitojen kehittyminen
- taidot, joita olisi ollut hyödyllistä saada harjoitella
- harjoittelun merkitys tulevien opintojen ja urasuunnittelun kannalta
- harjoitteluun saatu ohjaus työnantajan puolelta
- harjoittelun sujuminen kokonaisuudessaan
- oman tutkinto-ohjelman opintojen vastaavuus työelämän tarpeisiin

Harjoitteluraportissa voidaan lisäksi käsitellä mm. seuraavia asioita:

- työnantajaorganisaation rakenne
- työnantajaorganisaation johtamismalli & huomioita esimies-alaisuudesta organisaatiossa
- organisaation historia, organisaatio tänään ja sen toiminnan tavoitteet ja tarkoitus
- laatu ja kestävä kehitys
- työsuojelu & työturvallisuus
- organisaation työntekijät, työolosuhteet työsuojelun kannalta kuten terveys- ja turvallisuusolosuhteet, työhyvinvointi
- koulutustoiminta yksikössä ja mahdollisesti yksikön ulkopuolella ja koulutuspohjan
tarve eri tehtävissä (työn laatu ja työturvallisuuskysymykset huomioon
ottaen) uramahdollisuudet organisaatiossa valmistumisen jälkeen
- opiskelijan oma pohdinta mahdollisista kehittämiskohteista organisaatiossa

2.3.2. Harjoitteluraporttien hyödyntäminen tutkinto-ohjelmissa

Tyypillisesti harjoitteluraporteista kertyvä tieto on ns. hiljaista tietoa, jota kertyy ainoastaan harjoittelun hyväksymisestä vastaavalle henkilölle. Harjoitteluraportit sisältävät kuitenkin tutkinto-ohjelmalle ja koulutuksen kehittämiseksi arvokasta tietoa, joten niiden systemaattinen läpikäyminen vuosittain on suositeltavaa. Harjoitteluraporteista voidaan esimerkiksi tehdä kooste, joka käsitellään koulutuksen kehittämisryhmässä. Mikäli harjoitteluraportit palautetaan sähköisessä muodossa, on niiden koostaminen helpompaa. Harjoitteluraporteista voidaan koostaa esimerkiksi tiedot siitä, missä ja minkälaisissa yrityksissä/organisaatioissa opiskelijat ovat työskennelleet, mitkä ovat olleet tyypillisimmät työtehtävät, miten opiskelijat ovat arvioineet tähänastisten opintojensa hyödyllisyyttä harjoittelussa ja millaisia toiveita opinnoille opiskelijat ovat asettaneet harjoittelukokemustensa pohjalta.

Harjoitteluvastaava: Meillä on täällä arkistoituna kaikki opiskelijoiden kirjoittamat harjoitteluraportit viimeisen parinkymmenen vuoden ajalta!

Opiskelijat ovat usein epätietoisia siitä, millaisiin organisaatioihin ja millaisiin työtehtäviin heidän koulutuksellaan voi hakeutua. Tyypillistä on, että oma osaaminen nähdään turhan kapea-alaisesti eikä omia kompetensseja ja kyvykkyyksiä tunnusteta kuin rajallisesti. Mikäli harjoitteluraportit julkaistaan toisten opiskelijoiden nähtäville esim. yliopiston intra-sivuilla, antavat ne arvokasta tietoa toisille opiskelijoille siitä, millaisiin tehtäviin kyseiseltä opiskelualalta voidaan hakeutua harjoitteluun (ja valmistumisen jälkeisiin työtehtäviin), sekä siitä, millaisia taitoja muut opiskelijat ovat kyseisissä tehtävissä pitäneet tärkeinä. Myös harjoitteluraporttien hyväksyjille kertyy tietoa aloista, joilla opiskelijat ovat olleet harjoittelussa, jolloin he voivat paremmin neuvoa harjoittelupaikkojen haussa.

Harjoitteluraporttien jakamiseen liittyen on kuitenkin syytä huomioida työtehtävien luottamuksellisuuteen liittyvät näkökohdat. Tämä täytyy ohjeistaa opiskelijoille riittävän selkeästi jo etukäteen ja tarvittaessa voidaan harkita, onko tutkinto-ohjelma sellainen, että opiskelijoiden harjoitteluraportit tulee ennen julkaisemista hyväksyttää myös harjoittelupaikan edustajilla. Joillain aloilla (esim. potilastyössä) on salassapitovelvollisuuksia, jolloin julkaistavien raporttien on oltava sellaisia, ettei luottamuksellisuus vaarannu.

Tällä hetkellä usealla yliopistolla on suunnitteilla yhteinen sähköinen järjestelmä, jonne kerättäisiin tietoa harjoittelun eri vaiheista. Mikäli tällainen järjestelmä toteutetaan, harjoitteluraportit kannattaa kerätä järjestelmän kautta, jolloin niistä saadaan myös pitkäaikaisdataa vuosittaisen kehittämistyön tueksi. Mikäli harjoitteluraportin tiedoista osa kerätään sähköisellä kyselylomakkeella, se helpottaa tiedon jatkokäyttöä. Tulee kuitenkin pohtia, voiko kyselylomakkeella kerätä kaiken tarvittavan tiedon, vai onko tarvetta myös muille palautemuodoille.

2.3.3. Palautetta harjoittelusta

Harjoittelun jälkeen on hyvä käydä palautekeskustelu tai muutoin saada palautetta harjoittelusta niin opiskelijalta kuin työnantajalta ja tutkinto-ohjelman edustajaltakin. Näin pystytään kartoittamaan, mitä hyötyjä harjoittelusta eri osapuolille on koitunut, millaisia haasteita on koettu ja miten harjoittelua voisi kehittää tulevaisuudessa. Myös opiskelijaa harjoitteluraportissa tehty pohdinta ja reflektointi hyödyttävät enemmän, jos opiskelija saa niistä vielä takaisin palautetta henkilökunnalta. Samoin työnantajan olisi hyvä saada palautetta harjoittelusta sekä opiskelijalta että yliopistolta.

2.3.4. Osapuolten toimenpiteet ja vastuut harjoittelun jälkeen

Tutkinto-ohjelman tehtävät harjoittelun jälkeen

- ▶ Harjoitteluraportin arviointi ja raportista palautteen antaminen opiskelijalle.
- ▶ Harjoittelun hyväksyminen, opintopisteiden myöntäminen ja kirjaaminen opintorekisteriin mahdollisimman pian harjoittelun jälkeen.
- ▶ Mahdollinen palaute työnantajalle harjoitteluraportin hyväksymisen yhteydessä; mistä opiskelija oppi eniten ja mitä hän ehdottaa kehitettäväksi tulevia harjoittelijoita ajatellen. Jos kaikki osapuolet ovat tyytyväisiä, voidaan samassa yhteydessä sopia harjoitteluyhteistyön jatkamisesta.
- ▶ Harjoitteluraporttien hyödyntäminen ohjelman omassa koulutuksen kehittämistyössä, opiskelijoiden kokemusten jakamisessa sekä harjoittelupaikkojen tilastoinnissa.

Opiskelijan tehtävät harjoittelun jälkeen

- ▶ Harjoitteluraportin kirjoittaminen ja harjoittelukokemuksen reflektointi (apuna harjoittelun aikana tehdyt dokumentaatiot).
 - Osaamistavoitteiden toteutuminen.
 - Oman osaamisen kasvamisen tarkastelu.
 - Omien kehityskohteiden tunnistaminen.
- ▶ Harjoittelun hyväksyttäminen.
- ▶ CV:n ja osaamisprofiilin päivittäminen.
- ▶ HOPS:n päivittäminen.
- ▶ Kokemusten jakaminen toisille opiskelijoille.

Työnantajan tehtävät harjoittelun jälkeen

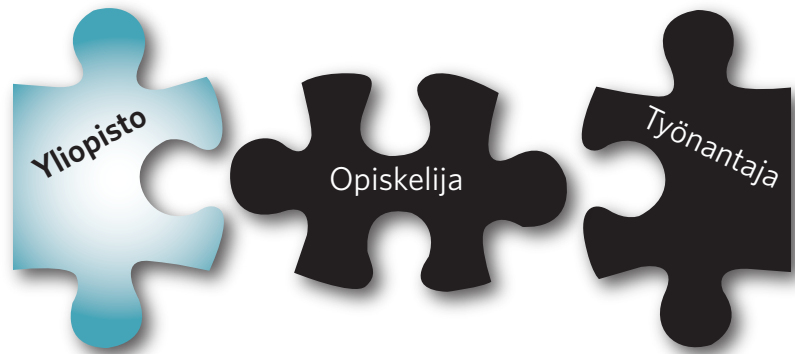
- ▶ Työ- tai harjoittelutodistuksen kirjoittaminen opiskelijalle (huolellinen tehtäväkuvaus sisältäen sekä spesifit työtehtävät että yleiset työelämätaidot).
- ▶ Palaute opiskelijan ja tutkinto-ohjelman kanssa; miten harjoittelu sujui työnantajan näkökulmasta.
- ▶ Suostumus opiskelijoiden harjoittelukokemusten jakamiseen.

3. Tiivistelmä – opas pähkinäkuoressa

Seuraavien sivujen kuviin on koostettu harjoittelun tärkeimmät hyödyt kunkin osapuolen (yliopisto, opiskelija ja työnantaja) näkökulmasta sekä harjoittelun eri vaiheisiin sisältyvät tehtävät.

3.1. Yliopistolle ja tutkinto-ohjelmalle

Hyvin suunniteltu ja tavoitteellinen harjoittelu hyödyttää opiskelijoiden lisäksi myös yliopistoa ja työnantajia!

HYÖDYT YLIOPISTOLLE JA TUTKINTO-OHJELMALLE

Opinnot etenevät,
suorituksia myös kesän ajalta.

Valmistuneilla työelämätaidot hallussa.

Raportit ja työnantajien palaute tuovat ajantasaista tietoa työelämässä vaadittavista taidoista – työkalu kehittämistyössä.

Työnantajakontakteja voidaan hyödyntää myös muissa yliopiston yhteistyömuodoissa.

Tutkinto-ohjelman "TO DO" -lista

Harjoittelun aikana

- Palautteen antaminen opiskelijan mahdollisiin harjoittelun aikaisiin tehtäviin.
- Yhteyshenkilö – tuki opiskelijalle tarvittaessa.

Ennen harjoittelua

- Harjoittelu- ja työnhakuinfojen järjestäminen.
- Harjoittelupaikoista tiedottaminen.
- Harjoittelun ohjaaminen ja lomakkeiden laatiminen.
- Harjoittelupaikan hyväksyminen.
- Harjoittelusopimuksen allekirjoittaminen.
- Opiskelijan harjoittelusuunnitelman tarkistaminen.
- Raportoinnin ohjeistaminen.

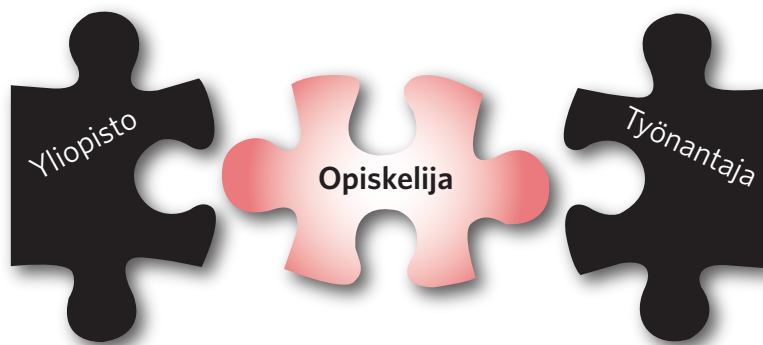
Harjoittelun jälkeen

- Harjoitteluraportin arviointi.
- Palaute opiskelijalle.
- Mahdollinen palautekeskustelu työnantajan kanssa.
- Harjoittelun hyväksyminen, opintopisteiden myöntäminen ja kirjaaminen opintorekisteriin.
- Harjoitteluraporttien hyödyntäminen ohjelman omassa koulutuksen kehittämistyössä, opiskelijoiden kokemusten jakamisessa sekä harjoittelu-paikkojen tilastoinnissa.

Harjoitteluopas luettavissa kokonaisuudessaan: www.tyylihanke.wordpress.com

3.2. Opiskelijalle

Hyvin suunniteltu ja tavoitteellinen harjoittelu hyödyttää opiskelijoiden lisäksi myös yliopistoa ja työnantajia!

HYÖDYT OPISKELIJALLE

Onnistumisen
kokemuksia!

Osaaminen kasvaa.

Työelämätaitojen merkitys selkiytyy.

Teoria käytäntöön → opintojen sisältö ja
merkitys tulevan työuran kannalta selkiytyy
→ opiskelumotivaatio paranee.

Työllistymismahdollisuudet
paranevat.

Opintopisteitä myös kesäajalta.

Tuntemus alueen ja opiskelualan
työnantajista kasvaa.

Opiskelijan "TO DO" -lista

Harjoittelun aikana

- Oman osaamisen ja taitojen kehittymisen reflektointi (esim. blogi tai osaamisprofili).
- Työtehtävien ja toimenkuvan pohtiminen suhteessa työnantajan toimintaan laajemmin.
- Harjoittelukokemuksen hyödyntäminen kokonaisuudessaan – aktiivisuus, kiinnostus, uteliaisuus ja avoin asenne uusia asioita ja oppimista kohtaan.
- Oman urasuunnittelun pohdinta suhteessa harjoittelussa kertyviin taitoihin sekä alan tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Ennen harjoittelua

- Harjoittelun sisällyttäminen HOPS:iin.
- Oman osaamisen sanoittaminen HOPS → CV.
- Harjoittelupaikan hakeminen.
- Harjoittelupaikan hyväksyttäminen yliopistolla.
- Harjoittelu-/työsopimuksen allekirjoittaminen.
- Mahdollisen harjoittelutuen hakeminen.
- Harjoittelusuunnitelman ja siihen kuuluvien osaamistavoitteiden laatiminen.

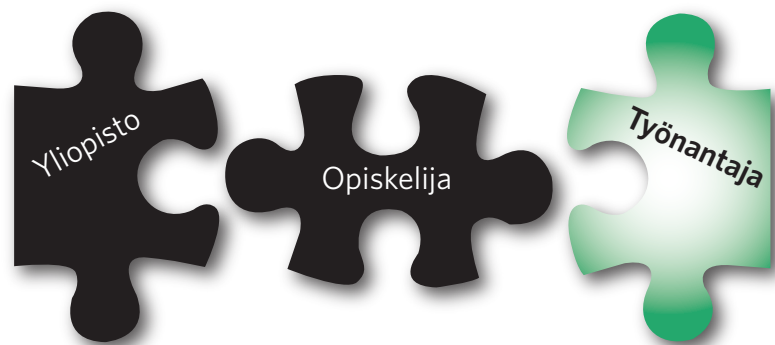
Harjoittelun jälkeen

- Harjoitteluraportin kirjoittaminen ja harjoittelukokemuksen reflektointi.
 - * Osaamistavoitteiden toteutuminen
 - * Oman osaamisen kasvamisen tarkastelu
 - * Omien kehityskohteiden tunnistaminen
- Harjoittelun hyväksyttäminen.
- CV:n ja osaamisprofilin päivittäminen.
- HOPS:in päivittäminen.
- Kokemusten jakaminen toisille opiskelijoille.

Harjoitteluopas luettavissa kokonaisuudessaan: www.tyylihanke.wordpress.com

3.3. Työnantajalle

Hyvin suunniteltu ja tavoitteellinen harjoittelu hyödyttää opiskelijoiden lisäksi myös yliopistoa ja työnantajia!

HYÖDYT TYÖNANTAJALLE

Osaavien ja motivoituneiden opiskelijoiden rekrytointimahdollisuus → tulevaisuuden työvoimaa.

Alan tuorein tutkimustieto yrityksen/organisaation käyttöön.

Mahdollisuus saada toiminnastaan uusia näkemyksiä ja kehittämisideoita.

Reaaliaikainen käsitys opiskelijoiden taidoista ja osaamisesta.

Mahdollisuus viestiä yliopistolle alalla vaadittavista taidoista.

Työnantajan "TO DO" -lista

Harjoittelun aikana

- Opiskelijan työyhteisöön ottaminen.
- Opiskelijan harjoittelusuunnitelman tarkistaminen ja hyväksyminen.
- Ohjaus:
 - * työtehtävissä neuvominen
 - * tavoitteiden läpikäynti
 - * tavoitettavissa oleminen
 - * opiskelijan kanssa keskusteleminen

(Ohjauksesta laajemmin harjoitteluoppaassa.)

Mitä enemmän ohjausta, sitä suurempi hyöty sekä työnantajalle että opiskelijalle!

Ennen harjoittelua

- Harjoittelupaikoista tiedottaminen.
- Harjoittelu-/työsopimuksen allekirjoittaminen.
- Harjoittelun yhteyshenkilön nimeäminen.
- Harjoittelijan työtehtävien suunnittelu.
- Ohjaajan nimeäminen.

Harjoittelun jälkeen

- Todistuksen kirjoittaminen (tehtäväkuvaus sisältäen sekä spesifit työtehtävät että yleiset työelämätaidot).
- Palaute työnantajalta opiskelijalle ja tutkinto- ohjelmalle: miten harjoittelu sujui työnantajan näkökulmasta.

Harjoitteluopas luettavissa kokonaisuudessaan: www.tyylihanke.wordpress.com

4. Lähteet

Aarresaari. 2009. Antoisa harjoittelu - opas harjoittelupaikalle. Aarresaari. Yliopistojen ura- ja rekrytointipalvelut. 7 s. www.aarresaari.net

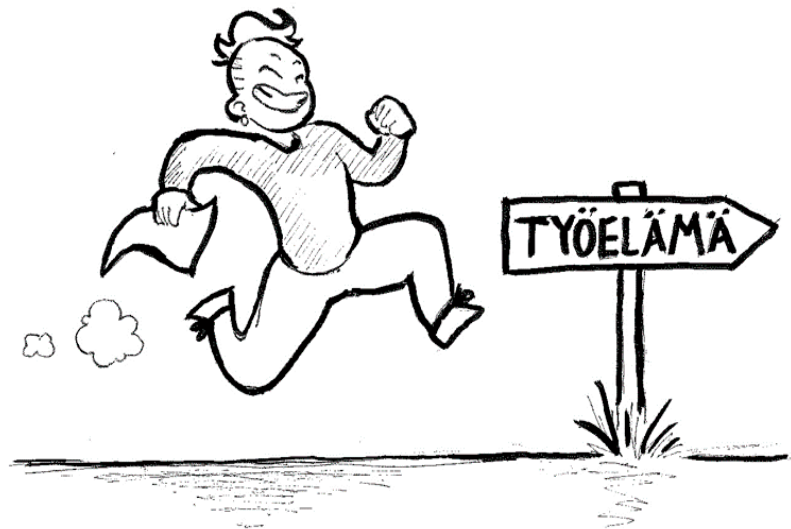
Anon. 2005. Laadukas harjoittelu. Käsikirja harjoittelun ohjaukseen ja työkokemuksen hyödyntämiseen. 74 s.

Pajarre, E. 2016. Harjoittelukäytänteet yliopistoissa 2015 -kooste opiskeluaikaista harjoittelua kartoittaneesta kyselystä TYYLI-hankkeeseen osallistuvilla yliopistoilla. Yhteiset ja yliopistokohtaiset tulokset 1/2016. 42 s. Saatavilla: <https://tyylihanke.wordpress.com/>

Piri, A. 2016. TEK vastavalmistuneiden kysely 2015. Perustulokset. Saatavilla: <https://www.tek.fi/fi/uutishuone/tutkimukset/vastavalmistuneiden-palautekysely>

Tekstit puhekuplissa lainattu Oulun yliopiston anonymista harjoittelupalautteesta.

Täältä tullaan, työelämä!

Turun yliopisto
University of Turku

Aalto-yliopisto

TAMPEREEN
TEKNILLINEN
YLIOPISTO

LUT
Lappeenranta
University of Technology

OULUN
YLIOPISTO

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND